

**BURSA KÖY GÜVENDELERİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Özlem ELİTAŞ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Oner UZUN

Haziran 2010

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANASANAT DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BURSA KÖY GÜVENDELERİ ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA

Hazırlayan
Özlem ELİTAŞ

Danışman
Yrd.Doç.Dr. Mustafa Oner UZUN

AFYONKARAHİSAR - 2010

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Bursa Köy Güvendeleri Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2010

Özlem ELİTAŞ

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Mustafa Oner UZUN

Jüri Üyeleri : Doç. Dr. F. Reyhan ALTINAY

:Yrd. Doç. Dr. Yusuf MİRİŞLİ

Müzik anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi Özlem ELİTAŞ'ın, “**Bursa Köy Güvendeleri Üzerine Bir Araştırma**” başlıklı tezi 25/06/2010 tarihinde, saat 10:00'da Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

BURSA KÖY GÜVENDELERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Özlem ELİTAŞ

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANASANAT DALI

Haziran 2010

TEZ DANIŞMANI: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Oner UZUN

Somut olmayan kültürel miraslar içinde yer alan sözlü ürünler, toplumların kültürlerinin oluşmasında başlıca rol oynayan unsurlar olarak tarihsel süreç içinde yerlerini almışlardır. Doğumdan ölüme kadar geçen bu süreçte ortaya çıkan ürünler, aynı zamanda halkın yaşamının da bir yansımasıdır. Bu çalışma; müzik, söz ve oyun unsurları ile kendine has bir özellik gösteren “Bursa Köy Güvendeleri” hakkında yapılmış sistematik bir çalışmayı içermektedir. Araştırmanın amacı, halk kültürünün geleneksel ürünlerinden olan köy güvendelerinin yerinde tespit edilip kayıt altına alınması, tasnif edilip sınıflandırılması ve bir sonuca ulaştırılması yolu ile halk bilimine katkı sağlamaktır. Araştırmanın ilk aşamasında betimleme yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmanın sonraki aşamasında ise, alan araştırması yöntemi ve bu yönteme ait katılımlı gözlem ile, yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri yer yer birlikte kullanılmıştır. Güvende kelimesi yazılı kaynaklar , yöredeki kaynak kişiler ve uzmanlara göre açıklanmaya çalışılmış ancak, tam olarak neyi ifade ettiği konusunda net bulgulara ulaşılamamıştır. Yörede ağırlıklı olarak “güvenmek ve dayanmak” anlamlarında kullanıldığı tespit edilmiştir. Özellikle Bursa ve yöresine ait dağ köylerindeki Yörüklere ait olan köy güvendelerinin daha açıklayıcı olabilmesi için; konu ile ilgili ezgisel ve sözel kalıp ifadelerin de ortaya çıkarılması araştırmacılara önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bursa Yöresi, Halk Kültürü, Kültürel Miras, Köy Güvendeleri.

ABSTRACT

A RESEARCH OVER BURSA VILLAGE GUVENDES

Özlem ELİTAŞ

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
SOCIAL SCIENCE INSTITUTE
FACULTY OF MUSIC**

June 2010

ADVISOR: Assistant Prof. Dr. Mustafa Oner UZUN

Oral products, which take part in intangible cultural heritages, hold a place in historical process as components that act part in the formation of society cultures. The products that come into existence from birth to death are also reflections of communities lives. This study involves a systematic investigation about “Bursa Village Güvendes” which have unique specialities under the terms of music, lyrics and dances. The purpose of this study is to supplement the folklore by determining, recording, classifying and concluding village güvendes that are traditional products of public cultures. Identification is used in the first phase of the study. In the next phase, structured and semi structured interview techniques are used in the field. The word “güvende” is tried to be explained by written sources, public and experts but in the end it wasn’t represented clearly. It is discovered that the word commonly used for “to trust” and “dependence”. It is suggested for the researchers to expose the related melodic and oral formal expressions in order to explain the village güvendes which belong to nomads much more clearly.

Keywords: Bursa Region, Public Culture, Cultural Heritage, Village güvendes.

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarından dolayı başta danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Mustafa Oner UZUN'a ve Kültür Bakanlığı Mahalli Sanatçısı Cengiz BÜTÜN'e teşekkür ederim.

Özlem ELİTAŞ

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	ii
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR DİZİNİ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN İÇERİĞİ

1. ARAŞTIRMANIN İÇERİĞİ	2
2. PROBLEM CÜMLESİ.....	2
3. ALT PROBLEMLER.....	2
3.1 BİRİNCİ ALT PROBLEM	2
3.2 İKİNCİ ALT PROBLEM.....	2
3.3 ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEM	2
3.4 DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEM	2
3.5 BEŞİNCİ ALT PROBLEM.....	2
3.6 ALTINCI ALT PROBLEM	3
3.7 YEDİNCİ ALT PROBLEM.....	3
3.8 SEKİZİNCİ ALT PROBLEM.....	3
3.9 DOKUZUNCU ALT PROBLEM.....	3
3.10 ONUNCU ALT PROBLEM.....	3
3.11. ON BİRİNCİ ALT PROBLEM	3

3.12. ON İKİNCİ ALT PROBLEM.....	3
4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	3
5. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI	3
6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	4
7. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	4
7.1 ARAŞTIRMANIN MODELİ	4
7.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ	4
7.3. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ	4

İKİNCİ BÖLÜM

BURSA VE YÖRESİ MÜZİK - OYUN KÜLTÜRÜ

1. BURSA VE YÖRESİ MÜZİK KÜLTÜRÜ	5
1.1. TARİHSEL SÜREÇ	5
1.2. CUMHURİYET DÖNEMİNDE BURSA VE YÖRESİNDE İLK HALK MÜZİĞİ DERLEMELERİ.....	6
1.2.1. Bursa ve Yöresinde Darü'l Elhan'ın Halk Müziği Derlemeleri.....	7
1.2.2. Bursa ve Yöresinde Ankara Devlet Konservatuvarı'nın Halk Müziği Derlemeleri	7
1.2.3. Bursa ve Yöresinde TRT Kurumunun Derlemeleri.....	8
1.2.4. TRT THM 2008 Tarihli Repertuarı'nda Yer Alan Bursa ve Yöresi Mahalli Sanatçıları, Kaynak Kişiler ve Derleyiciler.....	8
1.3. BURSA TÜRKÜLERİNİN EZGİ, TARTIM, ŞİİR VE KONU BAKIMINDAN İNCELENMESİ	11
2. BURSA VE YÖRESİ OYUN KÜLTÜRÜ	13
2.1. BURSA VE YÖRESİNDE OYNANAN OYUNLAR.....	14

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BURSA VE YÖRESİ KÖY GÜVENDELERİNİN SÖZ, EZGİ VE OYUN
BAKIMINDAN İNCELENMESİ (BULGULAR)

1. BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR	18
2. İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	21
3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	21
4. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	22
5. BEŞİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	23
6. ALTINCI ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR	35
7. YEDİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	48
8. SEKİZİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR	52
9. DOKUZUNCU ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR	53
10. ONUNCU ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	54
11. ONBİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR	57
12. ONİKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	60
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	64
KAYNAKÇA	66
EKLER.....	68

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Bursa İli Merkez.....	20
Tablo 2. Bursa İli Merkez.....	22
Tablo 3. Bursa İli Merkez.....	24
Tablo 4. Bursa Keles Delice Köyü.....	25
Tablo 5. Bursa Keles Delice Köyü	26
Tablo 6. Bursa Keles Delice Köyü	27
Tablo 7. Bursa İli Merkez.....	28
Tablo 8. Bursa İli Merkez	29
Tablo 9. Bursa İli Merkez	30
Tablo 10. Bursa İli Merkez	31
Tablo 11. Bursa Orhaneli Merkez	32
Tablo 12. Araştırmada görüşme yapılan kaynak kişilerin listesi	64

KISALTMALAR DİZİNİ

TRT	: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
THM	: Türk Halk Müziği
TDK	: Türkiye Derleme Sözlüğü
Y.Y.	: Yüzyıl
V.B.	: Ve Benzeri
Rep. No.	: Repertuar Numarası
G.S.M.	: Geleneksel Sanat Müziği

GİRİŞ

Somut olmayan kültürel miraslar, toplumların kültürlerinin oluşmasında başlıca rol oynayan unsurlar olarak tarihsel süreç içinde yerlerini almışlardır. Toplumların kendilerini ifade etme şekli olarak ortaya çıkan bu kültürel mirasların başında sözlü gelenek ürünleri gelmektedir. Doğumdan ölüme kadar geçirilen bu süreçte yer alan uygulamalar halkın yaşamının bir yansımasıdır.

Bu çalışma; müzik, söz ve oyun unsurlarını bünyesinde bulunduran Bursa ve yöresine ait “köy güvendeleri” hakkında yapılmış sistematik bir tespit çalışmasıdır.

Araştırmanın amacı, halk kültürünün geleneksel ürünlerinden olan köy güvendelerinin yerinde tespit edilip kayıt altına alınması, tasnif edilip sınıflandırılması ve bir sonuca ulaştırılması yolu ile halk bilimine katkı sağlamaktır.

Araştırmanın birinci bölümünde, konunun genel çerçevesini oluşturabilmek için araştırmanın içeriği, problem cümlesi, alt problemleri, araştırmanın önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve yöntemi hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde, Bursa ve yöresi müzik - oyun kültürü işlenmiş ve konuya bir temel teşkil etmesi düşünülmüştür.

Araştırmanın üçüncü bölümünde, asıl konu olan güvendeler hakkında tanımlamalar, müziksel - sözel unsurlar ile bunlara eşlik eden oyun hakkındaki incelemenin sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Araştırmanın sonuç ve öneriler bölümünde ise, elde edilen bulguların sonuçları ve bu çalışmanın daha tamamlayıcı olabilmesi için araştırmacılara öneriler yer almaktadır. Araştırma, ekler ve kaynakça ile son bulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN İÇERİĞİ

1. ARAŞTIRMANIN İÇERİĞİ

Araştırma, halk kültürümüzün geleneksel ürünlerinden “Bursa ve Yöresi Köy Güvendeleri” hakkında tanımlamalar, ezgisel - sözel unsurlar ve bunlara eşlik eden oyun hakkında yapılan tespitleri ve bulguları içermektedir.

2. PROBLEM CÜMLESİ

Geleneksel kültürümüzü oluşturan ve giderek yok olan somut olmayan miraslarımızdan Bursa ve Yöresi Köy Güvendelerinin sözel, ezgisel ve oyun unsurları bakımından geçmişten günümüze kadar geçirdiği sürecin tespit edilmemesi ve kayıt altına alınmamış olması araştırmanın problemidir.

3. ALT PROBLEMLER

3.1. BİRİNCİ ALT PROBLEM

Güvende kavramı, yazılı kaynaklar, alanın uzmanları ve yöre halkı tarafından nasıl ortaya konmaktadır?

3.2. İKİNCİ ALT PROBLEM

Güvende oyununun icrası sırasında bir cinsiyet ayrımı var mıdır? Kimler tarafından oynanmaktadır?

3.3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEM

Güvendenin uygulanışı sırasında çalgı eşliği var mıdır?

3.4. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEM

Güvendeler en çok hangi bağlamlarda ve hangi geleneksel / kültürel topluluklarda yaşarlar?

3.5. BEŞİNCİ ALT PROBLEM

Köy güvendeleri hakkında görüşme, katılımlı gözlemler ile alan betimlemeleri hangi yerleşim birimlerinde, kimler ile yapılmış ve hangi verilere ulaşılmıştır?

3.6. ALTINCI ALT PROBLEM

Bursa'nın Keles ilçesinin geleneksel uygulamaları nelerdir? Güvendenin bu kültür içindeki yeri nedir?

3.7. YEDİNCİ ALT PROBLEM

Bursa'nın Orhaneli ilçesinin geleneksel uygulamaları nelerdir? Güvende'nin bu kültür içindeki yeri nedir?

3.8. SEKİZİNCİ ALT PROBLEM

Balıkesir'in Dursunbey ilçesinin geleneksel uygulamaları nelerdir? Güvendenin bu kültür içindeki yeri nedir?

3.9. DOKUZUNCU ALT PROBLEM

Barana takımı ve güvende takımı arasında ne gibi benzerlikler yer almaktadır?

3.10. ONUNCU ALT PROBLEM

TRT THM Repertuarındaki Bursa Köy Güvendeleri Tartım, Ezgi, Konu ve Şiir bakımından İncelendiğinde hangi bulgulara rastlanmaktadır?

3.11. ON BİRİNCİ ALT PROBLEM:

TRT THM Repertuarı dışındaki köy güvendeleri tartım, ezgi, konu ve şiir bakımından incelendiğinde hangi bulgulara rastlanmaktadır?

3.12. ON İKİNCİ ALT PROBLEM

Bursa'nın Keles İlçesinden yeni derlenen köy güvendeleri tartım, ezgi, konu ve şiir bakımından incelendiğinde hangi bulgulara rastlanmaktadır?

4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Araştırma halk kültürünün sözlü gelenek ürünlerinden olan Bursa ve yöresine ait köy güvendelerinin geçmişten günümüze geçirmiş olduğu değişim sürecini alan çalışmaları ile ortaya koyan ilk sistemli çalışma olması açısından önemli görülmektedir.

5. ARAŞTIRMANIN SAYILTI LARI

Araştırmada kullanılan yöntem ve tekniklerin araştırmanın hedefine uygun oldukları,

Araştırılan yöreler ile kaynak kişilerin, konunun ortaya konması açısından yeterli olduğu,

Durum tespiti sonucu ortaya çıkan bulguların pekiştirilmesinin önemli olduğu sayıtlılarından hareket edilmiştir.

6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma Bursa ve yöresinde “köy güvendeleri” geleneğinin varlığının tespit edildiği iki adet yerleşim birimi ile sınırlandırılmıştır.

7. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın başlangıç aşamasında betimleme yönteminden yararlanılmıştır. “Araştırmacı neye yönelmiş ise öncelikle onu tanımalı, anlamalı ve anlatabilmeli yani betimlemelidir. Betimlenecek olaylar ya da nesnelere kendi doğal ortamlarında ve doğal şekilleriyle tespit edilir ve incelemeye tabi tutulurlar. Araştırmanın sonraki aşamasında alan araştırması yöntemi ve bu yönteme ait katılımlı gözlem ile yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri yer yer birlikte kullanılmıştır.

7.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırmada tarama modeli kullanılmış ve elde edilen veriler ile bir durum tespiti yapılmış ve konu var olduğu şekliyle araştırılıp sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

7.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ

Bu araştırmanın evreni Bursa ve yöresi müzik-oyun kültürü ve onun içerisinde yer alan köy güvendeleridir.

7.3. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın örneklemini “güvende” geleneğinin geçmişten günümüze yaşatıldığı Bursa sınırları içinde yer alan Keles ve Orhaneli ilçeleri oluşturmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

BURSA VE YÖRESİ MÜZİK - OYUN KÜLTÜRÜ

1. BURSA VE YÖRESİ MÜZİK KÜLTÜRÜ

1.1.TARİHSEL SÜREÇ

Bursa ve yöresi Türk Müziği tarihi bakımından oldukça önemli bir konuma sahiptir.

Selçuklu ve Osmanlı Dönemleri'nde dini ve din dışı müzik türlerinde oldukça önem taşıyan birçok eser Bursa ilinde yetişmiş besteciler ve müzisyenlerce ortaya konmuştur. Gazimihal'e göre;

“Müziğin Bursa'ya II. Murad döneminde girdiği bilinmektedir. II. Murad musikiyi bir ilim ve sanat kolu olarak “şerif” bir konu sayıp sevmiştir. Bursa sarayı, 15.yy başlangıçlarında II. Murad'ın şehzadeliği sırasında ve onun husisi meclisinde ilk önemli musiki alemlerine yer vermiştir.” (Gazimihal, 1935: 22)

Bursa dini müzik konusunda köklü bir müzik geçmişine sahiptir. Tasavvuf musikisi bu bölgede önemli yer tutmaktadır. Tekke ve semahaneler bu kültürün içinde önemli bir yere sahiptir. Tekkeler medreselerde verilen müzik eğitimine de büyük katkı sağlamışlardır.

Konu ile ilgili kaynaklar tarandığında aşağıdaki bilgilere ulaşılmıştır:

“Bursa'daki bestekârlar kendi ahenklerinden, kendi ayinlerinin semalarından hiçbir asırda mahrum kalmamıştır. En eski Türk Müziği belge ve besteleri XV. yy.dan günümüze gelmiştir. Bilinen öncü adlar sayılabilecek, besteci ve müzik bilginlerinden kimileri, Osmanlı Devleti'nin ilk merkezi Bursa'da saraylarda yaşamıştır.” (Yurt Ansiklopedisi, 1982: 1762)

Yukarıdaki kaynaktan, Bursa yöresi müzik tarihinde yöreye özgü bestekarların özellikle Mevlevi Ayini besteledikleri ve onun önemli bir unsuru olan Sema'nın da uygulamalar arasında yer aldığı anlaşılmaktadır. 15. yy. dan günümüze kadar Osmanlının önemli merkezlerinden olan Bursa saray müziği ile müzik tarihinde yerini almıştır.

Konu ile ilgili olarak Gazimihal şunları ifade etmektedir:

“Tekke olmasaydı Bursa’da ses adına her şey köy ve kasabalarda olduğu gibi folklor göreneğinden ibaret kalırdı.” (Gazimihal, 1943: 17)

Bursa tekkelerinin ve Mevlevihane’nin Bursa kültürüne önemli katkı sağladığı açıkça görülmektedir. Cumhuriyetin ilanından sonra tekke, zaviye, dergâh ve Mevlevihaneler kapatılmıştır.

Türk Müziğinin Bursa’daki tarihsel süreci ile ilgili tespit edilen diğer kaynaklar aşağıda yer almaktadır:

“Türk müziğinin geçmişi Abdulkâdir Merâgi ile belirlenmiştir. Bursa, Abdulkâdir Merâgi ile Türk Müziği’nde önemli bir yer kazanmıştır. “ II. Murad, Bursa sarayına Abdulkâdir Merâgi’yi davet etmiş ve saraydaki Enderun’da müzik eğitimi verilmesini ve icracıların yetişmesini sağlamıştır.” (Gazimihal, 1935: 25)

Bu açıklamalardan , 15.yy.da saray çevresinde, Abdulkadir Merâgi ve Padişah II. Murad’ın Bursa’nın Türk Müziği tarihinde önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır.

16.yy.a gelindiğinde, Bursa’da askeri müziğin önemini Gazimihal şöyle ifade etmektedir:

Bursa askeri müzik konusunda da önemli bir bölgedir. 16.yy.da İlk mehternâme nöbetleri Bursa’da icra edilmiştir. Müzik tarihine Osmanlı Devleti’nde ilk davul çaldıran kişi olarak adını yazdıran Orhan Gazi ilk ciddi müzik icralarının İstanbul’da Acem ve Azeri müzisyenler tarafından yapılmasını sağlamıştır. Tanzimat hareketiyle müzik çalışmalarında da hareketlenme olmuştur. İstanbul’da yetişen ordu bandoları Bursa’ya da bu konuda örnek teşkil etmiştir. (Gazimihal, 1931: 23)

Bursa’da Mehter ve bandonun 16.yy.’da askeri müziğin temellerini oluşturduğu görülmektedir.

17.yy.da yaşamış olan bestekâr ve yazarların hepsinin Bursalı olmadığı bilinmektedir. Sanat hayatlarını ve yaşamlarının çoğunu burada geçirdikleri için Bursalı sanatkârlardan sayılmışlardır.

1.2. CUMHURİYET DÖNEMİNDE BURSA VE YÖRESİNDE İLK HALK MÜZİĞİ DERLEMELERİ

Cumhuriyet döneminde, müzik okulu ve toplulukları kurulmuş, öğretmenler yetiştirilmiştir. Aynı zamanda, konserler ve benzeri faaliyetler, Bursa’nın müzik yaşamını şekillendirmeye başlamıştır. Çeşitli müzik adamları bu dönemde Bursa’ya büyük katkılar sağlamıştır.

Türk Ocağı müzik şubesinin açılması ve onun başına geçen Hüsni Ortaç ve birlikte çalıştığı Mehmet Necati'nin Cumhuriyet döneminde Bursa müzik Kültürü açısından ne kadar önemli olduğunu Gazimihal şöyle ifade etmektedir:

Cumhuriyet Dönemi'nde Bursa'da Müzik üzerine birçok faaliyet gerçekleşmiştir. Bursa Türk Ocağı müzik şubesi açılmıştır. Bu ocağın başına Hüsni Ortaç getirilmiştir. Bu ocağın amacı Bursa'daki gençlere Bursa müziğini ilmi bir şekilde öğretmek, sevdirmek ve müzik becerilerini ortaya koymaktır. Hüsni Ortaç, Mehmet Necati ile birlikte çalışmaya başlamıştır. Mehmet Necati keman öğretmenliği yaparak Türk Ocağı'na birçok katkıda bulunmuştur. Keman dersleri vermiş ve orkestralar kurmuştur. Türk Ocağı'nda bütün bunların yanında Hüsni Ortaç şefliğinde bando çalışmaları da yapılmıştır. Bu şekilde çalışmalar yapılarak yeni ve başarılı talebeler yetişmiştir. Sonrasında 1929 yılında ilk konserlerini vermişlerdir. (Gazimihal, 1943: 46)

Halkevi derneklerinin ve cemiyetlerinin de açılması Bursa'da müziğin gelişimini olumlu yönde etkilemiştir.

1.2.1. Bursa ve Yöresinde Darü'l Elhan'ın Halk Müziği Derlemeleri

Bursa ve yöresi ilk derleme çalışmaları ile ilgili olarak aşağıdaki bilgilere ulaşmaktayız:

Bursa'da ilk derleme 1928 yılında İstanbul Belediye Konservatuarı'na yapılmıştır. Derlemeye Yusuf Ziya, Ekrem Besim, Muhiddin Sadak, Ferruh Arsunar katılmıştır. Cumhuriyet Dönemi öncesinde kurulan Darü'l Elhan, Cumhuriyet Dönemi sonrasında İstanbul Belediye Konservatuarı adını almıştır. Yusuf Ziya Demirci o dönemde bu kurumun başında müdürlük yapmıştır. Dört kişilik bu heyete Rauf Yekta Bey başkanlık etmiştir. (Altınay, 2000: 2)

Anadolu halk ezgilerinin derlenmesinde böylesi önemli katkıları bulunan Darü'l Elhân'ın üçüncü derleme gezisinde Bursa'ya gidilmesi Bursa Halk Müziği için büyük önem taşımaktadır. Bu derleme gezisinde Bursa ve yöresi müzik folkloruna ait birçok ürün elde edilmiştir.

Anadolu Halk Şarkıları, Defter: 8, İstanbul Konservatuarı Neşriyatı, Evkaf Matbaası, İstanbul, 1929. Şu Bursa'nın (Çangiri 9/8), Şu Bursa'yı Kaldırsalar (Çangiri 9/8)

“Çankırı ve Kastamonu üçüncü seyahatte toplanan otuz iki türküyü muhtevindir” isimli bu çalışmada birçok ilimizden örnekler de mevcuttur.

Anadolu Halk Şarkıları, Defter: 11, İstanbul Konservatuarı Neşriyatı, Evkaf Matbaası, İstanbul, 1929. Bursa Kadın Oyun Havası (Bursa 9/8), Annem Hamama (Bursa 9/8), Keklik (Bursa 9/8), Yürü Mavilim (Bursa C), Türkmen Kızı (Bursa C), Aktaş (Bursa 9/8), Erkek Oyun Havası (Bursa 9/8).

Anadolu Halk Şarkıları, Defter: 12, İstanbul Konservatuarı Neşriyatı, Evkaf Matbaası, İstanbul, 1929. Tabancamı (Bursa 9/8) (Altınay, 2000: 3)

1.2.2. Bursa ve Yöresinde Ankara Devlet Konservatuvarı'nın Halk Müziği Derlemeleri

Ankara Devlet Konservatuvarı 1937'den itibaren birçok araştırma ve derleme gezileri düzenlemiştir. Altınay'a göre ;

1937-1952 yılları arasında yapılan on beş yıllık müzik folkloru araştırma gezilerinden ikincisi 1938'de iki grup halinde gerçekleşmiştir. I. Tetkik grubu Ferit Anlar'ın başkanlığında Cevat Memduh Atlar, Halil Bedii Yönetken, Tahsin Banguoğlu ve teknisyen Rıza Yetişen'den oluşmuştur. Kütahya, Afyon, Denizli, Aydın, İzmir, Manisa, Balıkesir, Bursa illeri dahilinde yapılan derleme çalışmalarında 604 halk türküsü ve oyun havası derlenmiştir. (Altınay, 2000: 9)

“Ankara Devlet Konservatuvarı tarafından 1947 yılındaki derleme gezisinde Mercimek Dallenir mi, Oğlan Adın İsmail, Hadi Gidelim Bağlara, Avlu Dibi Yanlama, Yağmur Yağar (Gelin Havası), Derede Davul Sesi, Çayır Kuşu Çayırılıkta, Altını Bozduyım, türküleri derlenmiştir.” (TRT THM Repertuarı, 2008)

Buradan anlaşılmaktadır ki; 1937-1952 yılları arasında Ankara Devlet Konservatuvarı adına derleme çalışmaları yapan Ferit Anlar başkanlığındaki “1.Tetkik grubu” kayıt altına aldıkları türküler ve oyun havaları ile Bursa ve yöresi müzik ve oyun kültürüne büyük katkı sağlamışlardır.

1.2.3. Bursa ve Yöresinde TRT Kurumunun Derlemeleri

TRT Kurumu'nda çalışan Muzaffer Sarısözen, Neriman Altındağ Tüfekçi ve Nida Tüfekçi yayımladıkları çalışmalarda, Bursa türküleri ve Bursa ili müzik folkloru ile ilgili bilgilere yer vermişlerdir. Derleme çalışmaları yaparak TRT Repertuarına yeni türküler kazandırmışlardır.

Muzaffer Sarısözen'in 1962'de yayımladığı “Türk Halk Musikisi Usûlleri” konusundaki çalışmasında Bursa/Orhaneli ilçesine ait Menevşeli Gelin türküsünü notası ve sözleri yer almaktadır. Neriman Tüfekçi ve Nida Tüfekçi “Memleket Türküleri” adlı çalışmalarında Bursa ve Yöresi müzik folkloru ile ilgili bilgilere yer vermiştir. Ayrıca Halil Bedii Yönetken'de Derleme Notları adlı çalışmasında Bursa'ya da değinmiştir. (Altınay, 2000: 8)

1.2.4. TRT THM 2008 Tarihli Repertuarı'nda Yer Alan Bursa ve Yöresi Mahalli Sanatçıları, Kaynak Kişiler ve Derleyiciler

TRT THM 2008 Repertuarındaki Bursa türkülerinde kaynak kişi olarak kayda geçen isimler;

Hüsnü Ortaç, Halil Bedii Yönetken, Ayşe Özgüler, Mehmet Mutlu, İsmet İnci, Kıymet Varol'dur.

TRT THM 2008 Repertuarındaki Bursa türkülerinde derleyen kişi olarak kayda geçen isimler;

Halil Bedii Yönetken, Yücel Paşmakçı, Muzaffer Saisözen, Ömer Akpınar, Ateş Köyoğlu, Erman Kutsal, İsmet Akyol, Ankara Devlet Konservatuvarı, Nida Tüfekçi, Murat Kara, Salih Urhan'dır.

Hüsnü Ortaç, Bursa müzik folkloruna katkıda bulunan ve TRT THM Repertuarına Bursa türkülerini kazandıran başlıca mahalli sanatçılardandır. Bursa doğumludur. 1925 yılında Sanayi Mektebi Bandosunu çalıştırmaya başlayan şef Hüsnü Ortaç aynı zamanda müzik eğitimciliği de yapmıştır. Bir çok müzik okullarında. bandolarda, korolarda şeflik ve eğitimcilik görevlerinde bulunmuştur.

Gazimihal 1937'de Bursa Belediyesine bağlı "Müzikeyi" adı verilen Konservatuvar ve kadrosu hakkında şunları ifade etmektedir:

"1937'de "Bursa Belediyesi Müzikeyi" adıyla Bursa'da küçük bir konservatuvar kurulmuştur. Müdürlüğüne M. Sami, piyano öğretmenliğine Bn. Nüzhet, Keman öğretmenliğine Necati Akışlar, üfleme çalgılar öğretmenliğine H. Ortaç, ses öğretmenliğine Bn. Fatma Yücel alınarak ilk kadro oluşturulmuştur." (Gazimihal,1943: 83)

Hüsnü Ortaç'ın Bursa ve yöresi müzik ve oyun kültürüne yaptığı katkıları yine Gazimihal şöyle anlatmaktadır:

"23 Şubat 1941 yılında Hüsnü Ortaç, Bursa Halkevleri'nde yaptığı faaliyetlerle Bursa halkoyunları olarak bilinen "güvende" oyunlarını tanıtmış ve yabancı müzisyenlere önemini vurgulamıştır." (Gazimihal, 1943: 97)

Hüsnü Ortaç "Bursa Halk Rakısları (Eylül 1941) ve Uludağ'da Halk Rakısları (Mart-Nisan 1942)" adıyla dergiler yayınlarak Bursa folklorunu anlatmıştır.

TRT THM Repertuarındaki Bursa Köy Güvendeleri türkülerinde de kaynak kişi olarak yer alan Hüsnü Ortaç Bursa ve yöresine Halk Müziği alanında çok büyük katkıları olan önemli bir araştırmacıdır.

Bursa'nın yetiştirdiği önemli araştırmacı ve müzisyenlerden biri de Halil Bedii Yönetken'dir. 1899 Bursa doğumludur. Almanya ve Fransa'da müzik öğrenimi görmüştür. Daha sonra Ankara Devlet Konservatuvarı'nda öğretmenlik yapmıştır.

Halil Bedii Yönetken Bursa ve yöresi müzik hayatına yakından ilgi göstermiş ve bu konuda çalışmalar yapmıştır. Ankara Devlet Konservatuvarı'nın 1937'den itibaren Anadolu'da yapmış olduğu derleme çalışmalarında görev almış ve yeni Bursa türkülerinin derlenmesine katkı sağlamıştır.

TRT THM Radyosu'nun 1967'de yapmış olduğu folklor derleme çalışmalarını yönlendirmiştir.

Yapmış olduğu çalışmalar;

*İlk Mekteplerde Gınanın Usul Tedrisi

*Halkevlerinde Halk Müziği ve Oyunları Üzerine Nasıl Çalışmalı (Broşür)

*Diskotek Kılavuzu

*50 Okul Şarkısı

*25 çocuk Şarkısı

*İlkokul Şarkıları

*Okul Müzik Eğitim Metotları

*İlkokullarda Müzik Kılavuzu

*Derleme Notları

*Ahmet Adnan Saygun'la birlikte yaptığı Lise Müzik Kitabı'dır.

Bursa türkülerinin derlenmesinde emek harcayan en önemli isimlerden biride Muzaffer Sarısözen'dir. 1899 Sivas doğumlu olan Muzaffer Sarısözen 1938 tarihinde Ankara Devlet Konservatuvarı'nda çalışmaya başlamıştır. 1941'den sonra "Yurttan Sesler" korosunu kurmuştur. 1937-1951 tarihlerinde Anadoludaki yaptığı derleme çalışmalarıyla Türk Halk Müziği adına önemli adımlar atmıştır. Daha sonraki senelerde de devamı gelen derleme çalışmalarıyla adından bahsettirmiştir. TRT THM 2008 tarihli repertuar kitabına göre Muzaffer Sarısözen'in Bursa ve yöresinde derlediği türküler şunlardır;

"Bursa Köy Güvendeleri, Mavi Yelekli Yarım, Ay Oğlan Tatar mısın, Aman Bana Ne Dedi, Ben Yemenimi Al İsterim, Zeytinyağlı Yiyemem, İki Aslan Bir Kayada Yaslanır, Oğlan Oğlan Boynuma Dolan." (TRT THM Repertuarı, 2008)

Bursa’da derleme çalışması yapan önemli isimlerden biri de Yücel Paşmakçı’dır. 1935 yılında İstanbul’da doğmuştur. İstanbul Belediye Konservatuvarı’nda bağlama sanatçısı olarak çalışmıştır. 17.yy da büyük dedesi Hüseyin Çelebi’nin Bursa’da yaşadığı bilinmektedir.

Yücel Paşmakçı Bursa Belediye Konservatuvarında şeflik, öğretmenlik yapmıştır. Dağ-der işbirliği ile Bursa’daki dağ köylerini gezerek derleme gezileri yapmıştır. Buradan derlediği türküleri notaya alarak TRT THM Repertuarı’na kazandırmıştır. Halen Bursa ve yöresinde derleme çalışmaları yapmaktadır.

“Şaplağa Verdik Bir Kızı, Odaya Varma Dedim, Elması Var Bağında, A Fadimem Seni Bana Vermezler, Merdiven Yüksek Çıkılmaz, Mehmet (Kadın Oyun Havası), Evlerinin Önü Furun” notaya aldığı türküler arasında yer almaktadır.

1.3. BURSA TÜRKÜLERİNİN EZGİ, TARTIM, ŞİİR VE KONU BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Bursa ve yöresine ait TRT 2008 Repertuar kitabında 47 adet türkü bulunmaktadır. Türküler ezgileri bakımından incelendiğinde aşağıdaki tespitlere ulaşılmaktadır:

Ezgilerine Göre ;

Karcıgar Makamı Dizisi	: 11 Adet
Hüseyini Makamı Dizisi	: 9 Adet
Hicaz Makamı Dizisi	: 7 Adet
Uşşak Makamı Dizisi	: 6 Adet
Hüseyini-Uşşak Makamı Dizisi	: 2 Adet
Nikriz Makamı Dizisi	: 3 Adet
Rast Makamı Dizisi	: 2 Adet
Saba Makamı Dizisi	: 2 Adet
Segah Makamı Dizisi	: 1 Adet
Çargah Makamı Dizisi	: 1 Adet
Kürdi Makamı Dizisi	: 1 Adet
Hüzzam Makamı Dizisi	: 1 Adet
Gerdaniye Makamı Dizisi	: 1 Adet

Bursa Türkülerinde kullanılan dizilere baktığımızda Karcıgar makamı dizisinin en çok kullanılan dizi olduğunu görebiliriz. Geleneksel Sanat Müziğimizdeki makam

tanımının Geleneksel Halk Müziğimizle tam olarak örtüşmemesinden dolayı Karcıgar Makamı Dizisi vb. kullanılması tercih edilmiştir. Daha sonra diğer yörelerimizde olduğu gibi Hüseyini ve Uşşak Makamı dizileri birbirini takip etmektedir. Arkasından çok fazla olmasa da diğer makamların dizi örneklerini görmekteyiz. Ege Bölgesi'nde bir uzun hava türü olarak bilinen gurbet havalarının içerisinde çoğunlukla kullanılan Karcıgar Makamı Dizisi ve ezgi içerisinde glisendo (sesi kaydırarak pestleştirme) özellikleri Bursa türkülerinde de çoğunlukla kullanılmıştır.

Tartım Düzümüne Göre;

<u>Tartım</u>	<u>Türkü Sayısı</u>
9/8	: 32 Adet
4/4	: 10 Adet
2/4	: 3Adet
6/4	: 1 Adet
18/8-13/8-14/8	: 1 Adet

Görüldüğü gibi 9/8'lik usul yoğun olarak kullanılmıştır. 9/8'lik usulün tempo olarak daha hızlı uygulamaları TRT Repertuarındaki notalarda mevcuttur.

Ses Genişliğine Göre ;

<u>Ses Genişliği</u>	<u>Türkü Sayısı</u>
5 Ses	: 4 Adet
6 Ses	: 4 Adet
7 Ses	: 6 Adet
8 Ses	: 14 Adet
9 Ses	: 8 Adet
10 Ses	: 5 Adet
11 Ses	: 2 Adet
12 Ses	: 4 Adet

Yukarıdaki tespitlerden TRT Repertuarında Bursa ve yöresine ait türkülerden ses genişliği 8 ses aralığında olanların daha yaygın olduğu görülmektedir.

Temalarına Göre ;

<u>Konu</u>	<u>Türkü</u>
Lirik	: 40 Adet

Lirik / Pastoral	:10 Adet
Lirik / Satirik (Hicivli)	: 5 Adet
Ölüm-Yas-Ayrılık	: 8 Adet

Sonuç Olarak;

TRT THM Repertuarındaki Bursa türkülerinin çoğunluğu lirik türlerden oluşmaktadır. Sırasıyla lirik (kişisel duyguların coşkuluğunu), Pastoral (Doğa konularını), satirik (yergi niteliği olan konuları), hiciv (iğneleyici sözlerin olduğu konuları), ölüm-yas (ölen kişilere yakılan ağıt türünde sözleri) içeren türler birbirini izlemektedir.

Repertuardaki Bursa Türküleri usul yönünden incelendiğinde, büyük bir çoğunluğunun 9 zamanlı bileşik ve aksak yapıda olduğu belirlenmiştir. Yine Ege Bölgesi'ndeki zeybek ezgilerinin etkisi Bursa türkülerinde de görülmektedir. 9 zamanlı zeybek ezgileri orta hızda veya hızlı tempolarda seslendirilirler. Hızlı olanlar halk dilinde “kıvrak zeybek” olarak nitelendirilir.

Repertuardaki Bursa Türküleri ses genişliği bakımından incelendiğinde, büyük bir bölümünün sırasıyla 8, 9 ve 7 ses aralığında olduğu dikkati çekmektedir. Türküler genellikle bir oktav ses genişliğindedir. Ezgiler genellikle inici bir seyir içindedir. En geniş aralık, ince do perdesinden başlayıp, on ses aşağısındaki la perdesine inen türlerde görülür. Ayrıca 6 ses ve 5 ses içeren türler de bulunmaktadır.

2. BURSA VE YÖRESİ OYUN KÜLTÜRÜ

Bursa ve yöresi halk kültürü açısından incelendiğinde çeşitlilik gösterdiğini görmekteyiz.

Bursa'da Halkevinin açılması halkoyunlarının gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Halk türkülerini ve halk oyunlarını derlemek ve bunları halka tanıtmak amacıyla folklor araştırmaları yapılmıştır. Yöredeki halk oyunları meydan eğlencelerinde halka sunulmuştur.

Bursa ve yöresinin geleneksel oyunlarının karakteristik özelliği ve çalgı eşlikleri ile ilgili Taş şunları ifade etmektedir:

“Bursa halk oyunlarına baktığımızda ekip olarak bir icra görülmektedir. İki ya da daha çok kişiyle oynanır. El ve kol bağlantıları yoktur. Genellikle elde zil veya kaşık bulunmaktadır”.(Taş, 2002: 39)

2.1.BURSA VE YÖRESİNDE OYNANAN OYUNLAR

Bursa'nın Uludağ ilçesinde halk sanatçıları ezgilerini belli bir sırayla çalmaktadırlar. Buna yörede fasıl denmektedir. Fasıl iki bölümden oluşmaktadır. Bunlar “oturak havaları” ve “oyun havaları”dır. Yenisey bunları şöyle ifade etmektedir:

Oturak Havaları

Bu ezgilerin oyunu yoktur. Anlaşıldığı gibi eğlence anlamına gelmemektedir. Uzun havayla, kırık havanın çalındığı bu bölüm şu sıya göre adlandırılır;

1. Firaklama: Gurbet hasret duygularını dile getiren ezgilerdir. (Oyuna geçmeden önce serbest olarak icra edilmektedir.)
2. Ağır Hava: Kahramanlık, yiğitlik destanları ve türküleridir.
3. Alaçam ya da Yedi Benli: Aşk ve sevda türküleridir

Oyun Havaları

A- Köylü Güvendes

B- Yüksek Oyun

C- Alçak Oyun

D- Kırık Oyun

E- Kız Havası ya da Menevşeli Gelin

F- Cezayir

D- Köroğlu

(Yenisey, 1955: 50)

Bu ezgilerin çoğu sözlüdür. GSM'deki fasıl türünün icra özelliklerine benzemektedir. Aynı makamın ezgilerini taşıyan türkülerin birbiri ardına çalınmasıyla oluşmaktadır. Ritm gittikçe hızlanır ve ara bağlantılarla birbirine bağlanır. GSM deki fasıl türünün bu uygulamadan etkilenmiş olduğu da düşünülebilir.

Akdoğu'ya göre;

“Fasıl hem çalgısal hem de sözel bir türdür. Temel öğeleri; aynı makamda peşrev, kâr, beste, ağırsemâi, yürüksemâi, şarkı, sazsemâi türlerinin ardı ardına ve mutlak suretle ağırdan hızlıya bir tempo içinde bestelenmesidir.” (Akdoğu, 2003: 324)

Mahmut Ragıp Gazimihal şehir ve köylerde oynanan oyunları şehir durumunu ve kültürel farklılıkları da göz önünde bulundurarak oyunları sınıflandırmıştır.

Bunlar;

Güvende

Sekme
Çiftetelli
Koroğlu
Artvin Horonları
Rumeli Horaları
(Gazimihal, 1991: 99)

Güvende;

Güvende oyununda kişi güvendiği arkadaşını oyuna kaldırır. Canlı ve hareketli bir oyundur. Türkünün ilk dizelerinde kollarını havaya kaldırarak oyuna başlarlar. Daha sonra hızlanarak devam ederler.

Cezayir;

Kadınlar Cezayir oyununu bakır ve kaşık eşliğinde oynarlar. Bir çeşit kadın oyunudur. Günümüzde erkekler de oynamaktadır.

1892 yılında Fransızlar'ın Cezayir'i işgal etmesiyle seferberlik ilan edilir. Daha sonra Cezayir'e giden askerlerin geri dönmemesi üzerine ağıtlar yakılmıştır. Bu ağıtlar figür ve mimiklerin oluşmasıyla oyunlaştırılmıştır. Ağır ve hüzünlü bir oyundur. Erkekler oyunlarında daha da hızlandırmıştır. Türkü 2/4'lük ağır bir tempoda okunur, oyun kısmına gelindiğinde hızlanır.

CEZAYİR

Cezayir'in harmanları savrulur
Savrulurda sol yanıma devrilir
Sarı Buğday samanından ayrılır
Sokakları mermer taşlı Cezayir
Güzelleri samur sağlı Cezayir

Menekşe;

Bazı yörelerde kız havası olarak bilinir. Yörelerde hız bakımından değişiklik gösterir. Keles ve köylerinde daha ağır oynanmaktadır. Orhaneli ve çevresinde oyun icrası hızlıdır. Menekşenin açılıp kapanması oyun figürüne yansımıştır.

MENEVŞESİ TUTAM TUMAM

Menekşesi tutam tutam
Arasına güller katam
Nice gurbet elde yatam
Sen gel menekşeli gelin
Gelin gelin allı gelin
Al yanağı ballı gelin

GELİN GİDER

Gelin gider su doldurur pınardan
Aylar geçti haber gelmedi yardan
Menekşesi boyun eğmiş
Yaprakları suya değmiş
Kız seni seven ölmüş
Sen gel menekşeli gelin

Düz Oyun;

Kadınların oynadığı düz yapılı oyunlarla erkeklerin oynadığı çiftetelliği andıran oyunlara verilen addır. Örnek olarak A Fadimem, Menekşeli Gelin, Bursa'nın Ufak Tefek Taşları türkülerini gösterebiliriz.

Büyük Oyun;

Büyük Oyunda kalın seslerle ezgiye başlanır. Keles, Harmancık, Domaniç, Tavşanlı köylerinde oynanır. Halka biçiminde oynanır. Oyunun son bölümünde yere diz vurma hareketi vardır. Oyunlara davul, zurna ve kudüm eşlik eder.

Dereleri Aldı Tüfek Yankısı, Azizem gibi türküler örnek gösterilebilir.

Sekme;

Bu oyunda ezgiler genellikle tiz seslerden başlar. İki ya da daha fazla kişiyle oynanır. İlk önce sözsüz ezgiyle oyuna başlanır, daha sonra sözlü ezgi devam eder, sonunda ise tekrar sözsüz ezgiyle oyun sona erer. Ezgiler birbirine bağlı olarak icra edilir. Aşalım Aşalım, Merdivenim Kırk Ayak örnek türküler arasında yer alır.

Bursa yöresinde, yöreye özgü oyunlarından olan güvende ve sekme oyunlarının dışında Çiftetelli- Köroğlu, Artvin Horonları, Rumeli Horonları örnek olarak gösterilebilir.

Çiftetelli;

İstanbul' da oynandığından yörede de benimsenmiştir. Artvin horonları da Artvin'den gelerek yöreye yerleşen Batumlu ve Artvinlilerin oynadıkları oyunlardır.

Rumeli Horonları;

Rumeli Horonları da Makedonya yöresinden göç edip gelen toplulukların oynadıkları oyunlardır. Oyunlarına davul ve zurna eşlik etmektedir.

Kılıç Kalkan Oyunu;

Kılıç kalkan oyununun geçmişi çok eski yıllara dayanmaktadır. Cumhuriyet döneminde canlılık gösteren bu oyunda hiçbir çalgı kullanılmamaktadır. Kılıç ve kalkanın melodisi ve vücut hareketleri ile tam bir uyum içinde oynanmaktadır.

Bursa Türkülerine Eşlik Eden Çalgılar

Bursa ve yöresinde oyunlara eşlik eden iki tür çalgı topluluğu vardır. Biri yöreye Türkmenlerle birlikte gelen davul, zurna ve kudümden oluşan topluluktur. Diğeri ise, sonradan bunların yerini alan klarnet, cümbüş, keman ve darbukadan oluşan çalgı topluluğudur. Bu tür çalgı toplulukları Orhaneli ve çevresinde diğerleri ise Keles, Harmancık taraflarında görülür

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BURSA KÖY GÜVENDELERİNİN SÖZ, EZGİ VE OYUN BAKIMINDAN İNCELENMESİ (BULGULAR)

Bu bölümde araştırmamızın asıl konusu olan “Bursa ve Yöresi Köy Güvendeler hakkında yazılı kaynaklar ve yörede kaynak kişilerden elde edilen bulgular; söz, ezgi ve oyun unsurları açısından ortaya konmaya çalışılmıştır.

1. BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Birinci Alt Problem:

Güvende kavramı, yazılı kaynaklar, alanın uzmanları ve yöre halkı tarafından nasıl ortaya konmaktadır?

Güvende kelimesinin anlamı:

I. Güvençe: Dayanak, arka, yardım.

II. Güvençe: Bursa ve çevresinde tüketilen bir çeşit rakı.

III. Güvençe: Güvende. Kötü yola düşen kadın.

IV. Güvende olmak, sevinmek. (TDK Derleme Sözlüğü, 1972: 2240)

Güvende kelimesinin TDK sözlüğündeki anlamlarını yukarıda görmekteyiz. Yukarıdaki tanımlamalardan kelimenin daha çok “güvende olmak, dayanak, arka” anlamlarını ifade ettiği anlaşılmaktadır.

Tıpkı zeybek oyunlarıyla benzer figürlere sahip olan güvende de tempo olarak ağır başlanır ve daha sonra giderek hareketlenir.

Güvende oynayanların etnik kökenleri ve oyun özellikleri hakkında Şaru şunları ifade etmektedir:

Güvendeler Uludağ yöresinde yaşayan Kayı boyu Türkmenlerinin oyunlarına denmektedir. Güvende bir oyuncunun, kendine yakın saydığı, oyununa güvendiği, kendi oyunuyla yani iyi oynadığını bildiği kişiyle karşılıklı oynamasıdır. Oyunlar Keles’in güneyinde ağır bir tempoyla oynanırken, Keles ve Orhaneli çevresinde daha kıvrak havaya dönüşür. Oyunlar genellikle düğünlerde ve düğün öncesi yapılan eğlence günlerinde oynanır. Oyunların nereden ve kimin tarafından çıkarıldığı kesin olarak bilinmemekle beraber yörede oyunları bilmeyen ve oynamayan kişi yoktur. Yaşlısı, genci herkes bilir ve oynar. (Şaru, 2005: 1313)

Şaru'ya göre güvende oyunu Kayıboyu Türkmenlerine ait bir oyun olarak karşımıza çıkmaktadır. Birbirine güvenen ve iyi oynayan kişilerin karşılıklı oynadığı oyundur.Keles'te ağır fakat Orhaneli'de daha hızlı icra edilir.

Güvende ve sekme ile Anadolu'nun çeşitli illerindeki benzer uygulamaları aktaran Yenisey bunu şöyle ifade etmektedir;

“Güvende ve sekme Bursa'ya ait halk rakslarındandır. Çiftetelli, zannedildiğine göre İstanbul'da, Köroğlu ise Anadolu'nun birçok yerlerinde oynanılan bir oyun olup Bursa'ya da gelmiş ve halk arasında rağbet görmüştür.” (Yenisey, 1955: 46)

Yenisey, güvendenin Bursa'ya ait bir oyun olduğunu aynı zamanda farklı yörelerden gelen oyunların da uzun süre Bursa'da oynandığını ve halk tarafından benimsendiğini vurgulamıştır.

Güvende oyununun icra edildiği ortamlarda çiftetelli oyunu da icra edilmektedir. Danışık, erfene, kına gecelerinde güvende oyunları aralarında çiftetelli mutlaka oynanmaktadır.

“Güvende nakarat kısmı ile notaya alınmıştır, güvende oyun havasının aslında nakarat kısmı yoktur, sonradan ilave edilmiştir. Bursa halk türküleri üzerine konu üzerinde bilgi ve emeği olan H.Kemal Uzunesmen ile emekli olan Gani Erani bunu onaylamıştır.” (Ortaç, 1941: 40)

Ortaç'ın açıklamalarından; güvende türkülerinin bağlantı kısımlarının sonradan eklendiği görüşü ortaya atılmaktadır. Türkülerin fasıl anlayışıyla icrasında bağlantıların kurulabilmesi için böyle bir yola başvurulduğu fikri karşımıza çıkmaktadır.

Hüsnü Ortaç bir makalesinde “Güvendenin raks kısmının yedi parçadan ibaret olduğunu söylemiş ve birincisine ise “Köylü ve Şehir” güvendesini adını vermiştir. Örnek olarak ta Bindim Atın Birine türküsünü göstermiştir.” (Ortaç, 1942: 45)

Ortaç, köylü ve şehir güvendesini olarak ayırdığı güvende türkülerini 2/4'lük Bursa güvendesinden ayırmıştır. Onları, sözel ve ezgisel olarak farklı bulmuştur. Diğer tempodaki oyunları farklı şekilde adlandırmıştır.

Günümüzde köylü güvendesini ve şehir güvendesini terimi kullanılmamaktadır. Özellikle Bursa'nın bazı köylerinde güvende kelimesi bilinmemektedir. Güvende daha

çok şehirde bilinmektedir. Köylerde güvende yerine güvende takımının içinde seslendirilen türkülerin isimleri çalınıp söylenmektedir.

Güvendenin usul özellikleri ve oyun-müzik olarak çeşitlerini Gürak şöyle ifade etmektedir:

“Güvende, ritmi 4/4'lüktür. Bursa'nın bütün dağ köylerinde bilinir ve oynanır. Oyun ve müzik yönünden çeşitleri görülür. Bunlar Oğlan Adın İsmail, Usul Usul, Kıyıda'dır.” (Gürak, 2002: 638)

Aynı konuda Taş'da benzer bilgileri vermektedir:

“Güvendenin ezgi ve devinim yönünden birden çok biçimi vardır. Oğlan Adın İsmail, Usul Usul türkülerini eşliğinde oynandığı gibi, türküsüz de oynanmaktadır. Canlı ve kıvrak bir oyundur. Türkülü olan ezgiler “Giriş ve “Oyun” bölümlerinden oluşur.” (Taş, 2002: 39-40)

Güvendenin Bursa'nın dağ köyleri olarak bilinen Keles, Orhaneli, Büyükorhan ve Harmancık ilçelerinde, 4/4'lük usulle icra edildiği, oyun ve müzik olarak farklı örneklerinin olduğundan iki türkü örneği verilerek bahsedilmiştir.

Güvende türkülerinin ritmik yapısı çoğunlukla 9/8'lik usulde karşımıza çıkmaktadır. Güvende takımının türkülerini ağırdan hızlıya doğru bir yapı gösterdiği için 4/4'lük usul de kullanılmıştır. Fakat Bursa türkülerinin genel yapısında olduğu gibi güvende türkülerini de 9/8'lik usul yapısını sıkça kullanmaktadır.

Yörede, inanmak ve güvenmek anlamındaki güvende oyununda oyuncu sevdiği güvendiği arkadaşıyla ya da sağdıçıyla oynar. 4/4'lük usul ile başlar. Birçok çeşitlerinin olduğu bilinmektedir.

Yörede oynanan oyunların tümüne de güvende denildiği bilinmektedir. Bunun da oyuna kalkan kişinin yanına bir arkadaşını veya sağdıçını alarak oyuna gelmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

“Güvendeler, Uludağ'da köy güvendesini, şehir güvendesini olarak da ikiye ayrılmaktadır.” (Demirsipahi, 1975:354)

Demirsipahi'ye göre güvende oyunları şehirde oynanan ve köyde oynanan oyunlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Her ikisinin farklı olduğu vurgulanmaktadır.

Yörede güvende oyunlarını zeybek oyunlarına benzetmektedirler. Güvende ezgileri incelendiğinde içerisinde tıpkı zeybek ezgilerinde olduğu gibi 9/8'lik usul kendini göstermektedir. Oyun icrasında da figür olarak benzerlikler görülmektedir. Örneğin; oyuna başlarken ellerin havaya kaldırılması zeybek oynayan efelerin figürlerini anımsatmaktadır. Özellikle giriş kısmında oyuncuların ağır bir şekilde meydana gelmesi efelerin oyuna başlangıcı ile benzeşmektedir.

Dağ yöresi halkı güvende oyunlarını zeybek oyunlarının daha kıvrak oynanan şekillerine benzetmektedir. Daha çok hızlı ve orta hızdaki tempolarda icra edilmektedir. “Kıvrak zeybek” olarak nitelendirilen zeybek oyunları dağ yöresindeki güvende oyunları ile hem oyun figürü hem de ezgisel olarak benzeşmektedir.

Güvende türkü ve oyunlarının örneklerine Bursa'nın Keles ve Orhaneli ilçelerinde daha sıkça rastlanmaktadır.

2. İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

İkinci Alt Problem:

Güvende oyununun icrası sırasında bir cinsiyet ayrımı var mıdır? Kimler tarafından oynanmaktadır?

Güvendeyi köylerde genellikle erkekler icra etmektedir. Kadınlar bu oyunu icra etseler de yörede güvende erkek oyunu olarak oynanmaktadır.

Yörede kadın ve erkekler köylerde kesinlikle bir arada oynamazlar. Aynı yerlerde oyunlarını icra ederler. Birbirlerini oyun esnasında izlemezler. Çünkü, yöredeki toplumsal bakış açısına göre, kadın- erkek eğlence ortamları birbirinden farklı olmalıdır. Kadının erkekle aynı ortamda oyun oynaması geleneğe aykırıdır. Fakat, şehir merkezlerinde kadın ve erkeğin birlikte oyunları da tespitler arasındadır.

3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Üçüncü Alt Problem:

Güvendenin uygulanışı sırasında çalgı eşliği var mıdır?

Kadınlar genellikle evlerinde kullandıkları bakırları türkü okunurken eşlik etmek amacıyla kullanırlar. Yörede çalgı çalan bayanlara iyi gözle bakılmadığından kendileri bakır çalarak oyun oynamışlardır. Yörede bakırı iyi çalan bayana ise “bakırcı başı” denmektedir.

Erkekler ise Bağlama, kaval, zilli maşa, keman, cümbüş, klarnet, nakkare(kudüm), dümbelek, davul kullanırlar. Zili maşa olmadığına ise, soba maşası kullanırlar. Özellikle köy ortamlarında davul ve zurna çalınmaktadır.

4. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Dördüncü Alt Problem:

Güvendeler en çok hangi bağlamlarda ve hangi geleneksel / kültürel topluluklarda yaşarlar?

Güvendeler Bursa'nın dağ yöresi denilen ilçelerinde yoğunluk göstermektedir. Bu ilçeler; Orhaneli, Keles, Harmancık ve Büyükorhan'dır. Dağ yörelerinde genellikle göçmenler yaşamaktadır.

Dağ yöresindeki göçebe yaşayan topluluklara Türkmen, Yörük ve Manav adı verilmiştir. Kırsal kesimde yaşayanlara "Yörük", eskiden beri yörede yaşıyor ise "Manav, Dağlı veya eski Yörük" denmiştir.

Yörük kelimesinin yörede göçebe yaşam tarzını benimsemiş insan toplulukları için kullanıldığı bilinmektedir. Kelime olarak yürümek anlamında kullanılmaktadır. Yörüklerle ilgili olarak Sakin şunları ifade etmektedir:

"Osmanlı Döneminde konar-göçer gruplardan Kızılırmak'ın batısında yaşayanlar için genellikle Yörük; Kızılırmak'ın doğusu ve güneyinde kalan bölgelerdekilere ise daha çok Türkmen adının kullanıldığı görülmektedir." (Sakin, 2005:40)

"Oğuz boyundan geldikleri bilinen Türkmenler konar göçer hayat yaşamışlardır. Bu geleneksel yaşam biçimlerini Anadolu'ya geldikten sonra da devam ettirmişler ve yerleşik hayata uzun zaman sonra geçmişlerdir." (Sümer, 1999: 77)

Cemiloğlu'nun dağ yöresi adı verilen yerleşim birimlerinde yaşayan göçebeler hakkındaki tespiti şöyledir:

"Dağ yöresi ile ilgili incelenmiş olan tarihi kaynaklarda bölgeye yerleşmiş olan göçebe Türkmen nüfusunun çok da fazla olmadığı belirtilmektedir."(Cemiloğlu, 2002: 11)

Türkmen kavramının ne anlama geldiği ve tarihsel süreçteki yeri hakkında aşağıdaki kaynaklardan şu bilgiler elde edilmektedir:

“Oğuzlar Müslüman olduktan sonra onlara Türkmen adı verilmeye başlamıştır.” (Sümer, 1999: 61)

Türkmenlere 15.yy.dan sonra Yörük dendiği bilinmektedir. Yörümek eyleminden konargöçerler için türetilmiş bu sözcüğe karşılık yerleşenler için de yine yatmak eyleminden yatuk sıfatı türetilmiş ve bu söz zamanla isimleşmiştir.İşte bu anlamda olmak üzere bölgede göçebeliği bırakıp yerleşenlerin yerleşmeyenlere Yörük, yerleşmeyenlerinde yerleşenlere Manav, dediğine tanık olunmaktadır. (Cemiloğlu, 2002: 12)

Manavların gelenek görenek ve yaşam biçimi ile Yörük ve Türkmenler arasında pek farklılık görülmemektedir.

Dağlı sözcüğü daha çok kent merkezlerinde yaşayanlar için kullanılmaktadır. Yörede etnik kökenlerin Oğuz boylarına dayandığı söylenebilir.

5. BEŞİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Beşinci Alt Problem:

Köy güvendeleri hakkında görüşme, katılımlı gözlemler ile alan betimlemeleri hangi yerleşim birimlerinde, kimler ile yapılmış ve hangi verilere ulaşılmıştır?

BURSA İLİ MERKEZ

Tablo 1.

Görüşme Yapılan Kişi (Mahalli Sanatçı)	Görüşme Yapan Kişi
Cengiz BÜTÜN	Özlem ELİTAŞ
Mahalli Sanatçı	Konuşma Tarihi: 14.11.2009
Keles / Menteşe	KonuşmaYeri: Bursa B. Konservatuvarı

Özlem ELİTAŞ- Bursa'nın Keles ilçesinde bayanların oynadıkları oyunlar hakkında bilgi verir misiniz?

Cengiz BÜTÜN- Keles'in bir kolunda bayanların oynadıkları oyunların iki havaları vardır. Birisi (yeni hava),ilk başta oynadıkları oyundur. (Biraz daha hafif, devri ağır anlamında). Peşinden oynadıkları oyun ise sekme adını almaktadır. Bazı bölgelerinde üç oyundur. Üçüncü oyun mutlaka Güvende takımında yer alan

Cezayir'dir.(Orhaneli'nde örneğin)Bayanlar bu oyuna süttürme veya titreme demektedirler. Sırasıyla; “Yeni hava-sekme-Cezayir” şeklindedir.

Özlem ELİTAŞ- Erkek oyunlarını anlatır mısınız?

Cengiz BÜTÜN- Erkekler de ise yine Keles'in bir kolunda Düvenli, Sorkun, Gocakavayık taraflarında ilk küçük oyun diye bilinen Aşağıdan oyununu pek oynamazlar. Hep dokuz zamanlı oyunları oynarlar. Küçük oyun peşrevle başlar. 3/4 lük çevirme ile başlar. Kimisinde söz vardır. Usülsüzdür. Daha sonra 2/4 lük küçük oyuna geçerler. Fakat genel anlamda 3/4- 2/4- 9/8 sıralamadır. Sonrasında karşılama dediğimiz yüksek havalara geçilir. Bazı köylerde karşılama pek oynanmaz. Günümüzde usul bilinmediği ve ritim tutulmadığı için pek tercih edilmiyor.

Özlem ELİTAŞ- Bayanlar türkü ve oyunlara eşlik etmek için hangi çalgıyı kullanıyorlar?

Cengiz BÜTÜN- Bayanlarda bakır kullanılmaktadır.

Özlem ELİTAŞ- Erkekler hangi çalgıyı kullanıyorlar?

Cengiz BÜTÜN- Erkekler de ise ince saz denilen çalgılar mevcuttu..Usta çırak ilişkisi olduğundan dolayı öğreniliyordu.Fakat şimdi işin ustaları olmadığı için pek fazla kullanılmıyor.O yüzden ince çalgıda eskilerden son jenerasyon var. Gençlerden pek bilen yok. Bağlama, kaval, zilli, maşa, nakkare(Kudüm)dümbelek, davul, soba maşası.

Özlem ELİTAŞ- Yörede oynanan güvende oyunlarını anlatır mısınız?

Cengiz BÜTÜN- Güvende oyununda erkekler ve bayanlar kesinlikle ayrı oynarlar. Birbirlerine karışmaz ve aynı müzikte oynamazlar. Kadınlar kendi içlerinde bakır evleri veya kına evlerinde oynarlar. Evde kullandıkları bakırları ters çevirerek kullanırlar. Kimin bakırının daha iyi ses çıkardığı köyde herkes tarafından bilinmektedir. O sebeple o kişi çağırılır ya da onun bakırını kullanılır.

Özlem ELİTAŞ-Güvendenin anlamı güvenmekten mi geliyor?

Cengiz BÜTÜN- Güvende de oyunlar eşli oynanır. İhtiyarlarda iyi anlaşılanlar birbirini iyi tanıyanlar birbirine güvenenler birlikte oynarlar. Bu nedenle güvendenin anlamı güvenmekten geliyor.

Özlem ELİTAŞ-Güvende oyununa bir çeşit zeybek diyebilir miyiz?

Cengiz BÜTÜN- Tam olarak zeybek diyemeyiz. Ama hızlı olduğu için kırık ya da kıvrak zeybek diyebiliriz.

Özlem ELİTAŞ- Güvende oyununu köçekliğe benzetenler de oluyor? Siz ne düşünüyorsunuz?

Cengiz BÜTÜN- Köçekliğe benzetenler oluyor zaman zaman. Yöre de köçeklik yapan aynı zaman da müzisyen olan büyüklerimle çok çalıştım. Bu yöredeki köçeklik aslında pek fazla yok. Delikanlılar köy odaların da erfene ve danışık gecelerinde muhabbet yaparken bayan kıyafetleri giyerek farklı bir oyun olsun diye seyirlik oyunların içine katmışlar köçekliği. Yani bu kültürün içinde köçeklik çok az yer kaplar. Çok yaygın değildir. Yani seyirlik oyunların içinde farklılık olsun diye köçekliği katmışlardır.

Özlem ELİTAŞ- Güvende oyunlarının kadın ve erkek oyunu olarak ayırabilir miyiz?

Cengiz BÜTÜN- Güvende oyununu erkekler daha çok icra ederler. Bayanların oyunu bellidir. 2 ya da 3 çeşit oyun oynarlar. Biri mutlaka Cezayir'dir(süttürme veya titretme). Diğer iki oyun aynıdır figür olarak. Türküleri farklıdır. Fakat figürler değişmez. Yine sekme oyunu da aynıdır. Figürler değişmez. Erkekler de türküler değişiyor, fakat figürler de köyüne göre farklılık içerir.

Özlem ELİTAŞ- TRT repertuarındaki güvende türkülerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cengiz BÜTÜN- TRT repertuarında yer alan güvende türkülerine baktığımızda, notaya alındığı şekilde yörede çalındığı taktirde hiçbir yöre halkı oynamak için elini bile kaldırmaz. Çünkü o ezgiler yöredeki halka çığ gelir. Ezgi olarak eksik ve farklı görülür. Yücel Paşmakçı yörede saha araştırmasına çıkararak bu tipte güvende türkülerini incelemiş ve notaya almıştır.

BURSA İLİ MERKEZ

Tablo 2.

Görüşme Yapılan Kişi	Görüşme Yapan Kişi
Necati EKŞİ	Özlem ELİTAŞ
Mahalli Sanatçı	Konuşma Tarihi: 31.01.2010
Keles (Sorgun)	Konuşma Yeri: Bursa Dağ-der Etkinliği

Özlem ELİTAŞ-Yörenizde güvende oyunu ve türküleri icra ediliyor mu?

Necati EKŞİ- Evet. Fakat köylerimizde güvende ismi pek kullanılmaz.

Özlem ELİTAŞ- Nerelerde kullanılır?

Necati EKŞİ- Şehir merkezinde genellikle.

Özlem ELİTAŞ-Peki güvendenin anlamını biliyor musunuz?

Necati EKŞİ- Karşılıklı oynadığın kişiye güvenmek ve anlaşmak anlamındadır.

Özlem ELİTAŞ- Uzun zaman mı gerekiyor?

Necati EKŞİ- Tabi ki. Yıllardır oynadığım kişiler bellidir. Onların dışında başkalarıyla oynayamam.

Özlem ELİTAŞ- Peki oyundaki figürlerinizi anlatır mısınız?

Necati EKŞİ- Aşağıdan başlarız. Eller aşağıda oynamaya başlarız. Bazı yörelerde eller efe gibi havada oynanır.

Özlem ELİTAŞ- Enstrüman olarak ne kullanırsınız?

Necati EKŞİ- Kaşık mutlaka kullanılır. Kaşıklarımız yanımızda gezeriz. Özellikle düğünlerde.

Özlem ELİTAŞ-Bayanlarla bir arada mı oynarsınız?

Necati EKŞİ- Hayır. Kesinlikle bayanlarla aynı ortamda oynamayız. Mutlaka Aynı yerlerde eğlenceler yapılır.

Özlem ELİTAŞ- Bayan oyunlarında ne kullanılır?

Necati EKŞİ- Bayanlar bakır kullanırlar. Bakırı en iyi olan kişi köyde bilindiği için, onun bakırını getirilir.

Özlem ELİTAŞ- Bayanlar hangi oyunu oynar?

Necati EKŞİ- Cezayir’i mutlaka oynarlar.

Özlem ELİTAŞ- Bayanlar kaşık kullanmazlar mı?

Necati EKŞİ-Bayanlar da kaşık kullanır.

Özlem ELİTAŞ- Diğer kullanılan çalgılar nelerdir?

Necati EKŞİ- Erkekler eğlencelerinde cümbüş, klarnet, keman ve bağlama kullanırlar.

Özlem ELİTAŞ- TRT Repertuarındaki güvende türkülerini biliyor musunuz?

Necati EKŞİ- Evet. Ama bizim yörede okunduğu gibi değil. Bizim oralarda daha farklı okunur.

Özlem ELİTAŞ- Yanlış mı olduğunu düşünüyorsunuz?

Necati EKŞİ- Evet. Beklide yanlış bir kaynak kişi seçiminden dolayıdır. Güvende türkülerini iyi bilen ve daha doğru okuyan bir kişiden dinlenip notaya alınsaydı daha doğru olurdu.

BURSA İLİ MERKEZ

Tablo 3.

Görüşme Yapılan Kişi	Görüşme Yapan Kişi
Özer GÜLEÇ	Özlem ELİTAŞ
Emekli Öğretmen	Konuşma Tarihi: 31.01.2010
Keles / Belenören	Konuşma Yeri: Dağ-der Etkinliği

Özlem ELİTAŞ- Bursa Köylerinde güvendeler icra ediliyor mu?

Özer GÜLEÇ- Elbette icra ediliyor. Kadınlarımız bakırlarıyla köy evlerinde, kına gecelerinde mutlaka bakır çalıp türkülerini söylüyorlar.

Özlem ELİTAŞ- Peki oyunlarını da icra ediyorlar mı?

Özer GÜLEÇ- Oyunları da var. Kaşıklarıyla oynarlar. Sekme ve güvende oynarlar.

Özlem ELİTAŞ- Güvende sizce ne anlama geliyor?

Özer GÜLEÇ- Tanıdığın ve bildiğin arkadaşınla oynadığın oyun anlamına geliyor.

Özlem ELİTAŞ- Peki güvende oyunu tanımadığın bir kişi ile oynanmıyor mu?

Özer GÜLEÇ- Oynanır elbette. Fakat ismi oradan geliyor. Köyde kim kiminle oynayacağını iyi bilir. Önceden bellidir. Kaşıklarımızı alır gideriz.

Özlem ELİTAŞ- Peki halen güvende köylerde icra ediliyor mu?

Özer GÜLEÇ- Eskisi gibi olmasa da evet. Fakat şehirlerde değişik oynanıyor.

BURSA / KELES DELİCE KÖYÜ

Tablo 4.

Görüşme Yapılan Kişi	Görüşme Yapan Kişi
Firdevs FERİK	Özlem ELİTAŞ
Santral Görevlisi	Konuşma Tarihi: 09.05.2010
Keles / Delice	Konuşma Yeri: Keles (Danışık Gecesi)

Özlem ELİTAŞ- Yörede ne tür oyunlar oynuyorsunuz?

Firdevs FERİK- Sekme ve Cezayir.

Özlem ELİTAŞ- Peki güvende sizin yörenizde icra edilmiyor mu?

Firdevs FERİK- Aslında oynanıyor. Ama biz güvende demiyoruz. Bizim köyde güvendeyi bilmezler.

Özlem ELİTAŞ- Güvende türkülerinden okuyor musunuz?

Firdevs FERİK- Cezayir, Menevşesi tutam tutam bunları söylüyoruz.

Özlem ELİTAŞ- Oyunlarınızda ne gibi figürler var?

Firdevs FERİK- Süttürme var bizde. Ayağını süttürerek oynarsın. Aşağıdan var. Ellerimizde kaşıklar oynarız.

Özlem ELİTAŞ- Ne gibi çalgılar kullanırsınız?

Firdevs FERİK- Biz kaşık ve bakır kullanırız.

Özlem ELİTAŞ- Sadece bayanlar mı olur?

Firdevs FERİK- Evet. Erkek ve bayanlar bir arada oynamazlar.

BURSA / KELES DELİCE KÖYÜ

Tablo 5.

Görüşme Yapılan Kişi (Mahalli Sanatçı)	Görüşme Yapan Kişi
Macide KULBEY	Özlem ELİTAŞ
Ev Hanımı	Konuşma Tarihi: 20.03.2010
Keles / Dağdemirciler	Konuşma Yeri: Keles / Delice Köyü

Özlem ELİTAŞ- Macide teyze kaç yaşındasın?

Macide KULBEY- 56 yaşındayım.

Özlem ELİTAŞ- Macide teyze yörede hangi oyunları oynuyorsunuz?

Macide KULBEY- Yeni hava, sekme oynarız.

Özlem ELİTAŞ- Bu oyunu köyde genelde sen mi oynuyorsun?

Macide KULBEY- Evet.

Özlem ELİTAŞ- Hangi figürler var oyununuzda?

Macide KULBEY- Aşağıdan başlarız. Süttürme vardır. Kaşıklarla oynarız.

Özlem ELİTAŞ- Kaşık dışında başka bir çalgı var mı?

Macide KULBEY- Aslında bakır var bizde. Mutlaka kadınlar oynarken bakır çalarlar.

Özlem ELİTAŞ- Nerelerde oynarsınız?

Macide KULBEY- Kına gecesi, düğün bir de toplaşıp oynarız. Mutlaka kaşıklarımızla gideriz.

Özlem ELİTAŞ- Güvende oynar mısınız?

Macide KULBEY- Biz de güvende pek bilinmez. Cezayir oynarız.

BURSA / KELES DELİCE KÖYÜ

Tablo 6.

Görüşme Yapılan Kişi (Mahalli Sanatçı)	Görüşme Yapan Kişi
Saniye AYAN	Özlem ELİTAŞ
Ev Hanımı	Konuşma Tarihi: 20.03.2010
Keles / Delice	Konuşma Yeri: Bursa / Delice (Evi)

Özlem ELİTAŞ- Saniye teyze kaç yaşındasın?

Saniye AYAN - 50 yaşındayım.

Özlem ELİTAŞ- Yörede en iyi bakır çalan kişi olarak tanınıyorsunuz. Kaç yıldır bakır çalyorsunuz?

Saniye AYAN - Küçüklüğümde beri bakır çalıyorum.

Özlem ELİTAŞ- Genelde düğünlere seni mi çağırıyorlar?

Saniye AYAN- Evet.

Özlem ELİTAŞ- Söylüyor musunuz?

Saniye AYAN- Evet. Bakır çalıp söylüyorum.

Özlem ELİTAŞ- Hangi türküleri söylüyorsunuz?

Saniye AYAN - Elmayı kestim de soydum (yeni hava), Cezayir. Ya da falancanın türküsü diye de söylüyoruz. İsmi bilmediğimiz de türkünün içinde geçen sözleri hatırlıyoruz. Onları söylüyoruz.

Özlem ELİTAŞ- Hangi ortamlarda çalyorsunuz?

Saniye AYAN Belli olmuyor bazen ayrılık yaşanmışsa orada ayrılık türküleri çalıp okuyoruz. Mutlu bir olay olmuşsa ona göre farklı türküler okuyoruz. Kapalı yerlerde çalıyoruz genelde.

BURSA İLİ MERKEZ

Tablo 7.

Görüşme Yapılan Kişi	Görüşme Yapan Kişi
Erkan AYDIN	Özlem ELİTAŞ
Serbest	Konuşma Tarihi: 31.01.2010
Orhaneli (Serçeler)	Konuşma Yeri: Dağ-der Etkinliği

Özlem ELİTAŞ- Bursa'lı mısınız?

Erkan AYDIN- Orhaneli'nin Serçeler köyünde doğdum.36 yaşındayım. Dağ-der Başkanlığını yürütmekteyim.

Özlem ELİTAŞ- Dağ-Der'i anlatır mısınız?

Erkan AYDIN- Dağ-der 8000 üyesiyle Bursa da en etkili bir sivil toplum örgütüdür. Dernek yaklaşık 200 üniversite öğrencisine maddi destek sağlamaktadır. Her salı günü “danışık gecesi” dediğimiz yöresel etkinliğimizi gerçekleştiriyoruz. Kültürel faaliyetlerin ve etkinliklerin icra edilebileceği kültür merkezleri yapmaya gayret etmekteyiz. Yerel kültür dergisi için çalışmaktayız. Güney Bursa adı altında bir dergi yayınlamaktayız. Bunların yanında sıkıntılarımız da var.

Özlem ELİTAŞ- Yörede kültürel anlamda değişimler olduğunu düşünüyor musunuz?

Erkan AYDIN- Köylerdeki göç nedeniyle halk oyunlarımızı, el sanatlarımızı örnekleyen köylü halkımızda azalma yaşamaktayız. Ancak yeni nesillere bunları aktarmayı borç bildiğimiz için dernekte bu tarz etkinliklere önem veriyoruz. Özellikle oyunlarımızda kesinlikle yozlaşma olduğunu düşünmüyorum. Geleneksel bir icra

sergilediklerini düşünüyorum. Atalarımızdan nasıl öğrenmişlerse aynısını uyguladıklarını düşünüyorum. Oyuna eşlik eden sazlar konusunda da hemen hemen kültüre ait çalgıların kullanıldığını da görüyorum.

BURSA İLİ MERKEZ

Tablo 8.

Görüşme Yapılan Kişi	Görüşme Yapan Kişi
Özer GÜLEÇ	Özlem ELİTAŞ
Emekli Öğretmen	Konuşma Tarihi: 31.01.2010
Keles / Belenören	Konuşma Yeri: Bursa Dağ-der Etkinliği

Özlem ELİTAŞ- Dağ-der’de ne gibi çalışmalar yürütüyorsunuz?

Özer GÜLEÇ- Dernek, 1986 yılında dağ yöresi denilen dört ilçe (Orhaneli, Keles, Harmancık, Büyükorhan) için yöre büyüklerinin yardımlaşma ve üst makamlara sorunlarını dile getirmek adına bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Zamanla görülen eksikleri gidermek için köylülere okuma-yazma, çeşitli kurslar ve etkinlikler düzenlemeye başlamıştır. Köylerde yaşanan sıkıntı ve problemleri Ankara’ya ulaştırmak için çaba gösterilmiştir. Yörede yaşayan ve maddi zorluk çeken köylülere de maddi destek sağlanmıştır. Derneğin en önemli amaçlarından biri de yörede unutulmuş kültürel değerleri, kültürel varlıkları da farklı etkinlikler yaparak hem gençlere tanıtmak ve aktarmak hem de bu kültürün yaşatılması konusunda büyük çalışmalar yapmaktır. Günümüzde dernek sadece Bursa da değil Türkiye genelinde de etkinliklerini duyuran ve icra eden bir dernek haline gelmiştir.

Özlem ELİTAŞ- Dernek bütün problemlerinizi çözüyor diyebilir miyiz?

Özer GÜLEÇ- Bütün bunların yanında derneğin dağ ilçelerinin sıkıntılarını tamamen çözdüğü de söylenemez. Türkiye geneline bakıldığında Doğudan daha da geride kalmış ilçeler olduğu da bir gerçektir. Bu tür sebeplerden ötürü de köylerden kente göçler çoğalmıştır. Kapanan köylerde bunu doğrulamaktadır. Göçler köylülerin maalesef sıkıntıları çözememiş aksine büyük olumsuzluklara da yol açmasına sebep

olmuştur. Dernek bu tür olumsuzluklar yaşayan köy halkına da aynı zamanda fayda sağlamak ve iyileştirmek için de çalışmalar yapmaya gayret etmektedir.

BURSA İLİ MERKEZ

Tablo 9.

Görüşme Yapılan Kişi	Görüşme Yapan Kişi
Firdevs FERİK	Özlem ELİTAŞ
Santral Görevlisi	Konuşma Tarihi: 31.01.2010
Keles / Delice	Konuşma Yeri: Bursa Dağ-der Etkinliği

Özlem ELİTAŞ- Yöredeki kültürel değişimi nasıl karşılıyorsunuz?

Firdevs FERİK- Köyümüzde eskisi gibi geleneksel kültürümüzü yaşatamıyoruz. Genellikle yaşlılarımız kıyafetleriyle ve yaşayışlarıyla bu kültürü yaşatmaya çalışıyorlar.

Özlem ELİTAŞ- Türkü ve oyunlardaki değişim hakkında neler düşünüyorsunuz?

Firdevs FERİK- Düğünlerimizde kadın oyunları yine eski haliyle devam ediyor diyebiliriz. Oyun oynarken hala bakır ve kaşık kullanıyoruz. Düğün de gelin isterse gelinlik isterse yöresel kıyafet giyebiliyor. Çevre köylere nazaran bizim köyümüz gelenekselliğini bir nebze daha fazla koruyor diyebiliriz. Bu durum türkülerimiz için de geçerli. Halen başkaları tarafından dinlenmeyen ve okunmayan türkülerimiz yaşlı amcalarımızın ve teyzelerimizin dilinde.

BURSA İLİ MERKEZ

Tablo 10.

Görüşme Yapılan Kişi	Görüşme Yapan Kişi
Necati EKŞİ	Özlem ELİTAŞ
Mahalli Sanatçı	Konuşma Tarihi: 31.01.2010
Keles / Sorgun	Konuşma Yeri: Bursa Dağ-der Etkinliği

Özlem ELİTAŞ- Bursa'lı mısınız? Mesleğiniz nedir?

Necati EKŞİ- 1956 Keles Sorgun doğumluyum. Bursa da mahalli sanatçiyim. 1985 de Osmangazi halk eğitim merkezinde usta öğretici olarak göreve başladım ve aynı kurumdan emekli oldum.

Özlem ELİTAŞ- Dağ-der'deki çalışmalarınızı yeterli buluyor musunuz?

Necati EKŞİ- 1986 da Dağ-der kuruldu. Dağ-der de faaliyetlerin hazırlanması ve çeşitli etkinliklerin yapılmasında çok emek harcadım. Günümüzde şikâyet gibi olmasın ama yaşadığımız sıkıntılar var. Kültürümüzün yozlaştığını düşünüyorum. Kültürümüzün eski dönemdeki gibi olduğuna hiç inanmıyorum. Bunda teknolojinin, yaşam şartlarının ve popüler kültürün etkisi de olmuş olabilir.

Özlem ELİTAŞ- Dernek işleyişinden duyduğunuz sıkıntılar var mı?

Necati EKŞİ- Şuan ki dernek mantığından memnun değilim. Örneğin halk oyunu oynarken eşlik eden çalgının değiştirilmesi, erkek oyunlarını bayanların icra etmeye çalışması, bazen birlikte oynanması beni olumsuz etkileyen durumlardan biri. Çünkü bayanlar ve erkekler kesinlikle bir arada oynamazlar. Benim duyduğum en büyük sıkıntı bu kültürel yozlaşmayı bir şekilde kendimizin yaşatmaya çalışmasıdır. Tabi bu kadar karamsar olmamak lazım bana göre. En azından dernek yöresel oyunları ve türküleri biraz da olsa icra etmeye ve mahalli sanatçıları bir araya getirme konusunda faaliyetler yapmaya çalışıyor. Fakat yeterli olup olmadığı yine de tartışılır.

Özlem ELİTAŞ- Bu tür olumsuzlukları ortadan kaldırmak için çalışmalar yapıyor musunuz?

Necati EKŞİ- Ben yörem için elimden geleni hala yapıyor ve çaba sarf ediyorum. Hiç duyulmamış türküleri, manileri ve hikâyeleri bulup gençlere aktarma konusunda çalışmalar yapıyorum.

Tablo 11.

Görüşme Yapılan Kişi (Mahalli Sanatçı)	Görüşme Yapan Kişi
Arif KAHRAMAN	Özlem ELİTAŞ
İşçi	Konuşma Tarihi: 20.03.2010
Keles / Sorgun	Konuşma Yeri: Bursa / Orhaneli (Evi)

Özlem ELİTAŞ- Halil İbrahim KAHRAMAN kimdir?

Arif KAHRAMAN- Yörede uzun yıllar zurna icra eden mahalli sanatçıdır.

Özlem ELİTAŞ- Neden Koreli denmiştir?

Arif KAHRAMAN- Lakabının Koreli olmasının sebebi Kore’de asker olarak savaşa gitmesidir. Döneminin iyi müzisyenlerindedir. Birçok mehter takımından birlikte çalışma teklifleri gelse de köydeki arkadaşlarından çekinip gidememiştir. Çünkü köyünde düğün ve eğlencelerin vazgeçilmez sanatçısıdır. Arkadaşlarından da bu sebepten ötürü ayrılmak istememiştir.

Özlem ELİTAŞ- Siz Halil İbrahim KAHRAMAN’ın neyi oluyorsunuz?

Arif KAHRAMAN- Ben kendisinin oğluyum.

Özlem ELİTAŞ- Zurna dışında başka bir çalgı çalmaz mıydı?

Arif KAHRAMAN- Zurnanın yanında keman da çalardı. Kemanı da gayet iyi çalardı. Fakat genellikle zurna çalardı. Düğünlere çok gittiği için zurnayla tanınırdı.

Özlem ELİTAŞ- Çaldığı düğünlerde güvende oyunlarına eşlik etti mi?

Arif KAHRAMAN- Evet. İlk önce serbest olarak karşılama çalar daha sonra oyuna eşlik ederdi.

6. ALTINCI ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Altıncı Alt Problem:

Bursa’nın Keles ilçesinin geleneksel uygulamaları nelerdir? Güvendenin bu kültür içindeki yeri nedir?

Keles İlçesi Folkloru

Keles İlçesi’de güvende ezgileri Orhaneli ilçesine göre daha hızlı bir tempoda seslendirilmektedir. Özellikle danışık denilen köy düğünlerinde çalınmaktadır. Yine fasıl gibi birbiri ardına çalınarak seslendirilir.

Güvendeler yörede bayanlar arasında iki hava olarak oynanır. İlk başta yeni hava oynanmaktadır. Temposu ağırdır. Daha sonra sekme oyununu oynarlar. En son olarak güvende takımının arasında yer alan Cezayir oyununu oynarlar. Türküler de sırasıyla aynı şekilde uygulanır ve tempo olarak hızlanır. 9/8’lik usulle sona erer.

Erkek oyunlarında ise Keles’in köyleri olan Düvenli, Sorkun, Gocakavayık taraflarında genelde dokuz zamanlı ezgiler seslendirilir. Bayanların oynadığı Aşağıdan oyunu çok fazla oynanmaz. Güvende oyunu peşrevle başlar. 3/4’lük çevirme oyunu ile devam eder. Daha sonra 2/4 lük küçük oyuna geçilir. En son olarak 9/8’lik usulde türkülerle sona erer.

Yörede güvende ezgileri çalınırken bayanlar bakır ve kaşıklarla eşlik etmektedir. Erkekler ise bağlama, zurna, klarnet, davul, nakkare, darbuka, kudüm gibi çalgılar kullanmaktadır.

Keles’in Belenören köyündeki düğün sıralaması şu şekildedir;

Danışık

Kına Gecesi

Gelin Alma Günü

Güveyin Bağlı Çıkması

Güvey Uyandırma

Dürü Toplama

Paça Günü

Danışık

Keles İlçesi’nin Belenören köyünde Danışık denilen köy düğünleri kendini göstermektedir. Danışık adını “danışmak” tan alır.

Tüm köy halkının davet edilmesi ve katkılarıyla gerçekleştirilen, eğlenilen, türlü türlü yemeklerin yendiği, üç gün boyunca köy halkının düğün sahiplerine hizmetlerinin yardımlarının planlandığı, iş bölümlerinin yapıldığı, sofracıların ve misafirlerinin konak yerlerinin (misafir kalacakları evlerin) tespit edildiği, yardımlaşma ve dayanışmanın en güzel örneklerinin verildiği, iş planlarının danışıldığı, fikirlerin alındığı çok güzel günün adıdır.

Düğünler dağ köylerinde Salı ve Cuma günleri yapılmaktadır. Özellikle oğlan evinde büyük bir telaş başlar. Kalabalık erkek grubu türküler eşliğinde oğlan evine gelir. Yolda gelirken odun ve düğün çırası getirirler. İlk önce getiren kişiye düğün hediyesi verilecektir. Oyalyazma, entarilik ve gömleklik bu hediyelerden bir kısmıdır. Bu hediyeleri almak için delikanlılar arasında büyük bir yarış başlar. Getirilen odunlar ilk olarak oğlan evine daha sonra kız evine ve sonrasında komşulara dağıtılır.

İlk olarak köyün delikanlıları konak yerlerine giderek yapılması gereken işleri planlarlar. Aralarında delikanlı başkanı seçerler. Delikanlılığa ilk adım atacak olan gençleri sınavdan geçirirler.

Düğün başlamadan önce damat kendisine iki yardımcı seçer. Bu yardımcıları anlaştığı kişiler olmalıdır. Düğün boyunca damadın işlerinin yaparlar. Bu kişilere sağdıç denmektedir. Seçilen bu sağdıçlar köyü gezerek danışığa davet ederler. Oğlan evinin düğüne davet ettiği kişilere “düğüncü” kız evinin düğüne davet ettiği kişilere ise “kınacı” adı verilir.

Düğünün ilk kısmında davul zurna çalınır ve düğün kurulmuş olur. Türküler eşliğinde köy dolaşılır. Daha sonra yemekler verilir. Yemeklerin çok çeşitli olmasına dikkat edilir.

Dayanışma ve yardımlaşma burada önemli yer tutmaktadır. Delikanlıların ve diğer görevlilerin görev bölümü bittikten sonra ince çalgı dediğimiz keman, cümbüş, klarnet, ritim saz eşliğinde eğlence muhabbetine başlanır. Daha sonra gençlerden başlayarak yaşlılara doğru hiyerarşik bir şekilde oyunlar oynanmaya başlar. Düz oyun, güvende, sekme, Cezayir oyunları burada oynanır. Geç vakitlere kadar eğlence sürer. Sonrasında delikanlılar davulcularla beraber köylülerden para, tavuk ve buna benzer hediyeler toplayarak danışığı bitirirler.

Keles İlçesinde Kına Gecesi

Danışık gecesinin sabahı kız evine giderek çeyiz hazırlıkları telaşı başlar. Kızın kendinin işlediği çeyizler kendi evine asılır. İkinci vakti kına gecesinin olduğu gün At üzerinde çeyiz götürülürken, damadın yakın erkek akrabalarından biri ata binerek çeyizi takip eder. Çeyize yardım edecek kişinin güçlü kuvvetli olmasına dikkat edilir. Çeyizler eve çıkarılırken evin önünde delikanlılar eğlence yaparlar.

“Bazı köylerde kına eğlenceleri kız evinin önünde bazı köylerde ise erkek evinin önünde yapılmaktadır. Kına ateşi yakılırken misafirler gelir. Bazı köylerde bayraktar, bazı köylerde sağdıçlar ve delikanlı başkanı davul zurna veya ince çalgıyla misafirleri karşılayıp çalgı ve türkü eşliğinde konak evlerine indirirler.” (Antik Dönem’de Uludağ’ın Kutsal Vadisi Bursa Keles İlçesi 2009:114)

Yakılacak kına çalgı eşliğinde bazen de çalgısız kız evine götürülür. Daha sonra erkek eğlenceleri başlar. Bu tip eğlenceleri izlemek için komşu evlerin pencere diplerinden yer tutulur. Böylelikle bekâr olan gençler birbirilerini görebilecektir.

Kına evindeki oyun düzeni de küçükten büyüğe doğru bir sıralama şeklinde gider. Kına eğlencesinin düzenini bayraktar veya delikanlı başkanı sağlar.

Erkeklerin kına eğlenceleri sürerken kız evinde de bu tür eğlenceler yapılmaktadır. Gelinle oynamak için geline para takılır. Kına yakılmadan önce evin ortasına bir bal kabağı konur. Gelini bunun üstüne oturturlar. Bunun sebebi çevresine, evine, eşine tatlı dilli olması içindir. Bal kabağının üstündeki gelinin ellerine ve ayaklarına kına yakılır. Kına yakımını bazı köylerde oğlan yengeleri, bazı köylerde ise kızın sağdıçları yaparlar. Bu esnada gelin ağlatma türküleri ve ağıtları söylenir. Gelin ve annesi ağlatılır.

Gelin Alma Günü

Sabah erkenden gelin, akrabalarına el öpmeye çıkar. Dönüşte damadın evini taşlarlar ve kahvaltılık malzeme alırlar. Bunun da anlamı “gelinin rıskı size geçti” demektir. Daha sonra çeyiz oğlan evine getirilir. Evde serilir. Oğlanın ailesi gelen misafirlere yemek verir. Çeyiz düzenlenmesinde emeği geçen kişilere para verilir. Daha sonra kız tarafı ve gelin evine döner. Damadın akrabaları mevlit okutur. Bazı yörelerde okunmayabilir. Köy evinin önünde tekrar eğlence yapılır.

Dürü Toplama

Dürü ismi ince desenli basmanın dürülerek toplanmasından dolayı verilmiştir. Sabahın ilk ışıklarıyla beraber güvey evinin önünde gençler toplanır. Sağdıçlar, çalgıcıları konak evinden alıp güvey evine getirirler. 3 metre bir sopa ucuna sokulmuş elma, ayva veya süs kabağının yanlarına takılmış çiçek ve gelin telleri ile süslenmiş, aşağıya doğru alt alta renkli oyalı yazmaların bağlandığı delikanlı bayrağı, bayraktar tarafından evin önüne dikilir. Çalgıcılar davul zurnayla yöresel havalar çalarken, özel

giyimli güvey kapı önünde belirir. Güveyin başında ırakçın veya şapka, boynunda oyalı yazma, sırtında ceket, ceketin sol omuz hizasından aşağıya doğru sarkan gelin teli ile işlenmiş özel çevre ile onun üstüne dikilmiş, yine gelin tarafından özel hazırlanmış kese, ceket altında entari (gömlek), belinde poturu tutmak için kayış, ayakta yün çorap, pırlak yemeni veya iskarpin bulunur. Güvenilir iki genç, dürüyü her iki tarafından tutarak dışarıya çıkarırlar. Toplu iğne taşıyan bir gençle, şeker dağıtacak iki kişi ile beraber, aklı başında, okumuş yazmış, güveyin yakın akrabalarından bir defterci bulunur.

Eğlencenin sonunda bütün köy halkına ve misafirlere öğle yemeği verilir. Bugün bayanlarda, gelin evinde “paça” adı verilen eğlenceler yaparlar. Böylece üç günlük düğün sona ermiş olur.

Paça Günü

Paça günü düğünün son gününe verilen addır. Güvey çalgılar eşliğinde sağdıç, delikanlılar ve düğüne gelen konuklarla köyü dolaşır. Gelin ise köyün bayanları ile eğlenceye devam eder. Buna “paça” adı verilir. Geline urba giydirilir. Daha sonra misafirlere tekrar yemek verilir. Yemekten sonra misafirler köyden ayrılırlar. Böylelikle düğün ve paça sona ermiş olur.

Düğünlerde söylenen maniler;

SU GELİR MİLLENDİRİR

Su gelir millendirir

Yorgunu dinlendirir

Belenören kızları

Sağırı dillendirir

FADİME

Şimşek gibi çakarım

Tepelerden bakarım

Fadime'min yoluna

Koca köyü yakarım

ÇEKMECEYİ ÇEKERİM

Çekmeceyi çekerim

Darıldın mı şekerim?

Gelinimin derdini

Oğlum için çekerim

KARA KARA GİYERSİN

Kara kara giyersin

Kara haberin gelsin

Başkasını alırsan

Allah belanı versin

HOCA GELİYOR

Hoca geliyor hoca

İzleri koca koca

Şimdiki kızlar istiyor

Alafranga koca

BUGÜN GÜNLERDEN PAZAR

Bugün günlerden Pazar

Bülbül okur gün yazar

Genç yaşta evlenenler

Kırkından sonra azar

KAPI KAPI GEZERİM

Kapı kapı gezerim

İnci mercan dizerim

Senin gibi oğlanı

Topuğumla ezerim

BİR TAŞ İÇİNDE PEKMEZ

Bir taş içinde pekmez

Sen yesen bana yetmez

Delikanlı kazancı

Kızın süsüne yetmez

Delikanlı Oda Teşkilatı

Keles'in Belenören Köyü'nde Köy ihtiyar heyetinin çalışmalarına yardımcı olmak için delikanlı teşkilatı oluşturulmuştur. Başiboşluktan kurtulmak amacıyla gençler aralarında teşkilatlanmışlardır.

Keles'in Haydar Köyü'nde okunan maniler;

MENEKŞESİ TUTAM TUTAM

Menekşesi tutam tutam

Arasına güller katam

Gel seninle bize kaçak

Sen gel menekşeli gelin

Menekşe buldum derede
Sordum evleri nerede
Üç kız bir oğlan bir arada
Sen gel menekşeli gelin

KARADENİZ

Karadeniz'in ortası
Sarardı yârin arpası
Ben yârimden ayrılalı
Hem aydır, hem de haftası

Karadeniz oymak oymak
Olur mu güzele doymak
Güzele doydum diyeni
Sevaptır boynuna sarmak

KÖYÜMÜZÜN ÇEŞMESİ

Köyümüzün çeşmesi
Pazar günü akmıyor
Şu Haydar'ın kızları
Yabancıya bakmıyor
Keles'in Mentеше Köyü'ne ait olan türküler;

PAPUCUMUN BELİ KIRIK

Papucumun beli gırık sürürüm

Ben yâri görünce bir hoş yürürüm orta boylum

Hadi hadi a güzel yola doğru

Galdır kolları bana doğru

Gocası gıyısında biten nanalar

İnce belli kız doğursun analar

Hadi hadi a güzel yola doğru

Galdır kolları bana doğru

Gocası'ya bir taş attım dalmadı

Bir güzele selam verdim almadı

Eyvah eyvah

Hadi hadi a güzel yola doğru

Galdır kolları bana doğru

KİREMİT BACALARI

Kiremit bacaları geymiş alacaları

Nerde güzel gelin varsa gebersin kocaları

A güzelim, a kibarım Bursa Keles değil mi?

Nereye varsan a güzelim il kapısı değil mi?

Ayağında pijama cama güzel cama

Herkes sevdiğine sarsa Dünya ne olur acaba?

A güzelim, a kibarım kağnyı yürütürüm

Gorkuyosan kostak gelin yaşını büyütürüm

Yoldan gelen bir kişi elinde oya şişi

Gel gaçalım a güzelim mapuslar bizim için

A güzelim, a kibarım kağnyı yürütürüm

Gorkuyosan gâvur gelin yaşını büyütürüm

AK ÇİFTEM

Ak çiftem sarı çiftem oğlan yar aman

Dur da güzel beraber gidem

Tel çekin müdür beye

Hallerimizi arz edelim

Ayağa dakılmadık daş olmaz

Başlara gelmedik iş olmaz

Üç gün üç gece söylesem

Benim dertlerim baş olmaz

HARMAN YARİNDE DÜVEN

Harmanyeri'nde düven

Oğlan kesene güven

İller düğün yapıyor

Bizim düğün ne zaman

Gece kunduzu musun?

Sabahyıldızı mısın?

O kadar nazlanma

Kaymakam kızı mısın?

BİZİM DAĞLAR

Bizim dağlar küllemede bozuldu

Hep kara yazılar bizlere yazıldı
Ah ülen de ah ülen
Yine yine akşamlar oldu
Senlen kavuşmamız mahşere kaldı

Mezarımı yol üstüne gazsınlar
Dertlerimi taş üstüne yazsınlar
Yazsınlarda başucuma koysunlar
Ah ülen de ah ülen
Yine yine akşamlar oldu
Senlen kavuşmamız mahşere kaldı

Kocasu' da boğulan bir kıza yakılan sözler;

KOCASU

Umar arpalığına çökündür ekdim
Yılına varmadan annemi gettim
Kimseye değil, İsmet'e ettim

Evimizin önünden geçmesin iller
Bugün efkârlıyım açmasın güller
Halam halam boynuma dolan
Gocasular bulanık köprüye dolan

Kaykanlık'tan inerken nalınım kaydı
Gocasu'ya gideceğim kalbime daldı

Halam halam boynuma dolan
Gocasular bulanık köprüye dolan
Keles'in Menteşe Köyü'nde okunan mani örnekleri;
DAVULUMUN İPİ KOPTU
Davulumun ipi koptu
Köyün köpekleri başıma çöktü
İki gözüm ağalar beyler
Ben gelmeden böreğin koktu

ŞEKERİM VAR
Şekerim var ezilecek
Tülbentlerde süsülecek
İki gözüm ağalar beyler
Çok evim var gezilecek
MENTEŞE KIZLARI
Uludağ'dan getirir
Çuval çuval buzları
Görenleri yakıyor
Menteşe'nin kızları

Menteşe Köyü'nde bilinen yerel halk ozanı İzzet Arı'nın köy meydanında okuduğu şiiri;

Osmanlılar başkentidir Bursa'mız
Biz Türk'üz büyüktür şanımız
Kalleş değiliz açıktır anımız
Tarihlere yazılmıştır adımız

Yeşil Bursa Güzelliğın bir tane

Yeşilliğın neçe saçar gönlüme

Oturmuşun Uludağ'ın dibine

Uludağ' ı eş etmişsin

Dağdan iner senin soğuk suların

Çekirge'de kaynar sıcak suların

Hoş kokuyor mor sümbüllü bağların

Tophane'de yatar Osmanlıların

Gelin dostlar Uludağ'a çıkalım

Tel üstünde kuşlar gibi uçalım

Uludağ'ın yükseğine çıkalım

Al bayrağımızı zirvesinde açalım

Şu Uludağ ormanları

Şifalıdır havaları

Birbirine kavuşturur

Kocayayla âşıkları

Uludağ'ın etekleri

Hoş kokuyor kekikleri

Yalan dünya cenneti

Kocayayla dedikleri

Şu Keles'in yaylaları

Osmanlıların durağı
Semalara yükseliyor
Ay yıldızlı bayrakları

Kocayayla ormanları
Çam altı çarşıları
Kol kol olmuş geziyorlar
Kocayayla aşıkları

7. YEDİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Yedinci Alt Problem:

Bursa'nın Orhaneli ilçesinin geleneksel uygulamaları nelerdir? Güvendenin bu kültür içindeki yeri nedir?

Orhaneli İlçesi Folkloru

Orhaneli köylerindeki geleneksel uygulamalara bakıldığında yöreye has bir takım özellikler göze çarpmaktadır. Özellikle kına geleneklerinde yöre müzikleri seslendirilmekte, gelin ve düğüne katılan misafirlerin ellerine kına yakılması uygulaması göze çarpmaktadır. Anadolu'nun birçok yöresinde olduğu gibi kınanın bir tepsi ile ve üzerinde yanan mumlar ile taşınışı sırasında gelinin kız arkadaşlarının ona eşlik etmeleri, kınayı yakan kişinin “başı bütün” olarak nitelendirilen evli bir kadın ya da yenge tarafından yakılması bu yörede de karşımıza çıkmaktadır. Kına tepsisinin yanında boş bir tepsinin taşınması ve o tepsinin içine kınada olanlar tarafından para atılması yardımlaşmanın ve dayanışmanın bir göstergesi olarak düşünülmektedir.

Orhaneli'nde yöreye ait kına türkülerinin dışında yine bir çok yörede kına töreni sırasında seslendirilen “Yüksek Yüksek Tepelere Ev Kuramasınlar” türküsüne de bir eşlik ezgisi olarak yer verilmektedir.

Yörede yer alan ve kadınların kullandıkları eşlik çalgıları hakkında ise Altınay şu tespitlere yer vermektedir:

Bursa'nın Orhaneli İlçesi ve köylerinde çoğunlukla “bakırın” tercih edildiği gözlenmiştir. Hatta yaşlı kadınların bu konuda daha geleneksel bir tutum içinde oldukları ve gençlerin darbuka çalmalarına dahi pek sıcak bakmadıkları, kendi ifadelerinde de yer almaktadır. Orhaneli ve çevresinde yaşlı kadınların bakır çalarken tamamen yerel türkü ve ezgileri seslendirdikleri, darbuka çaldıklarında ise daha çok yörenin türküleri dışında, günümüzün yaygın türkülerini seslendirdiklerine tanık olunmuştur. Orhaneli İlçesi'nin Letafet, Çörel ve Yeşiller köylerinde icra edilen türküler ve ezgiler çalındıkları çalgılarıyla anılmaktadır. (Altınay, 2005: 789)

Orhaneli İlçesi'nin Yeşiller Köyü' ne ait “ bakır havası” olarak adlandırılan bir türkü;

KAVAK SENDEN UZUN YOK

Kavak senden uzun yok
Dallerinde üzüm yok
Bizim köyün içinde
Yârimden güzeli yok

Pınarbaşı burayım
Başlarına vurayım
Seni gelecek diye
Ben kimlere sorayım

Letafet Köyü Orhaneli ile Kemalpaşa arasında yer almaktadır. Ormanlık bir alana sahip olması türkü sözlerine yansımıştır. Göçmen köyü olmasına rağmen bulunduğu yörenin oyunlarını benimsemiştir. Bursalılar tarafından pek bilinmez ve okunmaz.

Günümüzde kadın oyunlarında kent merkezlerinde, çalgı eşliği olarak bakır, kaşık ve darbukanın yerini org almaya başlamıştır. Köyler de, isteye bağlı olarak bakır, kaşık ve darbuka kullanılarak bu kültür yaşatılmaktadır.

Yörede güvendeler, adını türkü isminden almaktadır. Örneğin türkü adı Cezayir ise “Cezayir oyunu” adını almaktadır. Yörede “güvende” oynayalım yerine “Cezayir” oynayalım denir. Oyunlar Orhaneli İlçesi'nde ağır, Keles ilçesi'nde ise daha yürüktür.

Erkek oyunları da belirli bir düzen ve disiplin içerisinde oynanmaktadır. Erkekler de tıpkı bayanlar gibi kaşık kullanırlar. Erkek oyunlarında bayanlara göre daha çok çalgı eşliği hâkimdir. Erkek oyunlarına “ince saz” dediğimiz birçok çalgı eşlik etmektedir.

Bağlama, kaval, zilli maşa, keman, cümbüş, klarnet, nakkare(Kudüm), dümbelek, davul. Erkekler zili maşa olmadığında ise soba maşası da kullanabilmektedirler. Bu tür çalgı içine daha sonraları org girmeye başlayınca yörenin mahalli sanatçıları yöre müzisyenleri ve yöre halkı bu durumdan olumsuz yönde etkilenmiştir. Geleneksel sazların içine bu tür çalgı girmesiyle geleneğin bozulacağı ve yozlaşacağı kaygısıyla orgun mümkün olduğunca kullanılmasına izin verilmemiştir. Fakat günümüzde özellikle kentlerde bu duruma pek özen gösterilmemiştir.

Orhaneli’de Erfene

Bursa’nın Orhaneli İlçesine ait halk kültürünün geleneksel unsurlarından birisi de “Erfene’lerdir. Aşağıda erfene ve güvende bağlantısı kurulmaya çalışılmıştır:

Erfene ortaklaşa getirilen malzeme ile yapılan yemek ve eğlence anlamına gelmektedir. Arifhane, yiyeceği ortaklaşa sağlanan toplantı veya eğlence demektir. Ağızlarda erfane, erfene, elfene, ferfane, ferfene, herfene gibi yan biçimler almıştır. Osmanlıca da herifhane adını almıştır. Bulgarca’ya da Türkçe’den erfene olarak geçmiştir. Aifhane’nin diğer anlamı “arif olana yakışacak biçimde”davranmasına gelmektedir. Arifhane Farsça’da herifhane, akıllı, akıllıca ve ortak toplantı anlamına gelmektedir.

Erfene kelimesinin kaynağı Farsça’dan Osmanlıca’ya girmiştir. Erfene yöre kültüründe örf ve adet konumundadır. Bu geneneklerde muhabbet meclisleri de oluşmaktadır. Bu meclislerin en önemli özelliği de katılanların belirli bilgiye ve birikime sahip kişiler olmasıdır. Bu meclislerdeki yiyecekler katılanların ortak olarak temin etmesiyle hazırlanmaktadır. Günümüzde bu meclislerin benzeri olan erfene toplantıları yapılmaktadır. Erfenede oturak muhabbeti yapılmaktadır. Muhabbet aralarında türküler okunur, oyunlar oynanır, bunun yanı sıra seyirlik oyunlara yer verilmektedir. Erfene de gençler daha fazla katılım göstermektedir. Erfene de sırasıyla ağıtlar, oturak türküleri ve oyun türküleri seslendirilir. Çeşit çeşit yemekler hazırlanır. Herkes birbirine yardım eder. Aralarında görev dağılımı yaparlar. Kimse kimseye

baskıyla iş yaptırmaz. Herkes içinden geldiği gibi, yardımlaşma duygusunu tatmak için burada çalışır.

Erfene başlamadan önce gelen misafirlere genellikle “karşılama” çalınır. Genelde soba maşası veya zilli maşa kullanılır. Yörenin başka enstruman çalan müzisyenler varsa gelen misafirleri davul ve zurnayla karşılar. Bütün misafirlerin geldiğinden emin olmadan müziği bitirmezler. Daha sonra herkes erfenein yapıldığı mekâna geçer. İlk önce delikanlı başkanı seçilir. Başkan erfenein başlangıç konuşmasını yaparak etkinliği başlatır. İlk önce sohbetle başlanır. Daha sonra yemekler dağıtılır. Yöre de en önemli yemeklerden biri de kapçıklı fasulyedir. Bunun yanında yufka ıslaması, hamur aşısı, helva ve buna benzer birçok yöre yemekleri verilmektedir. Yemekler yendikten sonra sıra çay dağıtımına gelir. Çaylar içilirken sohbet devam eder. Sonrasında yöresel sanatçılar müzik icrası için hazırlanır. Yöredeki yaşlı kişilerce müzik icrası başlar. Daha sonra gençler devam eder. Müzik eşliğinde oyunlar oynanır. Herkes oynamak istediği ve güvendiği kişiyi oyuna kaldırır. Erfene de güvende ve sekme türünde oyunlar oynanır. Oyuna ellerindeki kaşıkla eşlik ederler. Yaşlısından gencine hemen herkes oyunları bilerek oynarlar. Çoğu figürleri birbiriyle eşittir.

Erfene’ de yöreye ait türküler, maniler ve oyunlar icra edilmektedir. Yörenin dışındaki türküler pek okunmaz.

Özellikle güvende ve sekme oyunlarının oynandığı erfene sohbetlerinde yörenin oyunu olmayan fakat zamanla halk tarafından benimsenen çiftetelli oyunu da icra edilmektedir.

Erfene sohbetlerinde göre güvende oyunu yine kaşıkla kullanılarak ikili, üçlü kimi zaman da daha kalabalık uygulanabilmektedir. Belli bir sırayı takip eden güvende türkülerinde, oyunlar da türkü sırasına göre oynanmaktadır. Ağırdan hızlıya bir tempo içeren türkülere zaman zaman seyirlik oyunlar da eşlik etmektedir. Erfene de seyirlik oyun denildiğinde köçekler akla gelmektedir. Zaman zaman türkü ve sohbet aralarında köçek oyunları oynatılarak ortamı daha eğlenceli hale getirmektedirler.

Ortamı daha eğlenceli hale getirmek için zaman Erfene’ de yalnızca erkekler bulunmaktadır. Eğer erfeneye katılan kişilerin eşleri de gelmişse, kendilerine toplantının olduğu mekânın yakınında, kendi aralarında sohbet edebilecekleri bir yer tahsis edilir. Kadın ve erkek bir arada oynamadığı gibi, bu tür sohbet toplantılarında da

asla bir arada olmazlar. Ve erfene bittikten sonra bir sonraki toplantının tarihi mutlaka belirlenir. Erfene muhabbetleri barana muhabbetleri ile çokça benzerlik göstermektedir.

Orhaneli ilçesinde güvende türkülerine ve oyunlarına benzerlik gösteren bir tür daha karşımıza çıkmaktadır. Bu türe “barana” denmektedir. Barana türküleri gerek yöre etkileşimi gerekse kültürel benzerlikten dolayı güvende türküleri ile benzerlik göstermiştir.

8. SEKİZİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Sekizinci Alt Problem:

Balıkesir’in Dursunbey ilçesinin geleneksel uygulamaları nelerdir? Güvendenin bu kültür içindeki yeri nedir?

Balıkesir’in Dursunbey ilçesinin geleneksel uygulamaları içerisinde “Baranalar” göze çarpmaktadır. Barana kelimesi aşağıdaki kaynakta şöyle ifade edilmektedir:

Barananın kelime anlamı olarak değişik yörelerimizde çok çeşitli şekilde kullanılmaktadır. Derleme sözlüğünde fasulye sırığı ve üzüm çubuklarını dayamaya yarayan çatal ağaç, deve hamudunun ön ve arka kısmı, baklava biçimi mayın gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Barana kelimesi Farsça Barhana (barhane) kelimesinden gelmektedir. Halk arasında konak, han gibi anlamlarda kullanılan bu kelime zamanla barana şekline dönüşerek topluluk adı olarak kullanılmıştır. (TRT THM Repertuarı, 2008: 1212)

Bugün Anadolu’nun çeşitli yörelerinde gezek, oturak, sıra gecesi ve şeker bağlaması gibi adlarla sürdürülen geleneklerle benzerlikler de göstermektedir.

Günümüzde “Ahilik” kurumunun uzantısı olan ve Anadolu’nun pek çok yöresinde farklı adlarla anılan fakat aynı amaca yönelik teşkilatlar vardır. Kökeni ve işlevi aynı olan bu teşkilatlar “Sıra Gecesi”, “Gezek”, “Yaren Teşkilatı” vb. gibi adlar alır. Köklü bir geçmişe sahip olan bu gelenek, Balıkesir’in Dursunbey ilçesinde “Barana” olarak adlandırılır. (<http://www.balikesirdursunbey.com/barana-nedir/>)

Barana kuralları ve işleyişi bakımından eğlence kurumundan çok bir terbiye kurumu özelliği taşımaktadır. Gençlerin zararlı alışkanlıklarından uzaklaştırılması ve toplumsallaşması açısından önemli işlevleri vardır.

Anadolu’da sosyal dayanışmayı, kaynaşmayı, birlikteliği sağlayan birçok grup, örgüt vardır. Bunların adları yörelerine göre değişik de olsa işleyişleri ve işlevleri birbirine benzer. Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde, sohbet, sohbet, fırtım, muhabbet, gezek, sıra, perde, erfane, arfane, birikme, oturak, oturmah, cümbüş, kef, keyif, oda teşkilatı ve yaren, Dursunbey’de de barana ya da sohbet adlarıyla bilinen bu grupların yönetim şekilleri de birbirine benzer.

9. ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Dokuzuncu Alt Problem:

Barana takımı ve güvende takımı arasında ne gibi benzerlikler bulunmaktadır?

Güvende türküleri birbiri ardına seslendirilmektedir. Barana türküleri de tıpkı güvende türküleri gibi peş peşe okunur. Adeta fasıl niteliği taşıyan bu iki tür genelde oyunlar eşliğinde icra edilmektedir. Barana, bir tür sohbet toplantısı, gezek, teşkilat anlamına gelmektedir. Barana takımı ise bu tür toplantılar da birbiri ardına çalınıp söylenen türküler anlamına gelmektedir. Tıpkı güvende takımı gibi icra edilir. Her iki tür de oyun ve türkü eşliğinde icra edilmektedir.

Güvende ve barana türküleri yaşanılan coğrafyanın da etkisiyle birbirinden etkilenmiştir. Geçmişte Dursunbey ve Tavşanlı ilçeleri Bursa’nın Orhaneli ilçesine bağlı olduğundan aynı kültür hep ortak yaşanmıştır. Hatta türkülerin zamanla isimleri değişerek aynı yörelerde okunmuştur. Günümüzde oyun olarak güvende ve kaşık oyunu yörede hala icra edilmektedir. Örneğin; güvende türküleri arasında okunan “Dereleri Aldı Tüfek Yankısı” barana türküleri arasında “Aldı Dereleri Tüfek Yankısı” olarak okunmaktadır. Oyun olarak da benzer figürler kullanılmaktadır. Her iki türde de oyuna hazırlanma şekli “aşağıdan” ile başlanır. “Aşağıdan” kelimesi oyun figüründe ellerin aşağıdan kaldırılması anlamına gelmektedir. Zamanla bu deyim oyun adı anlamında da kullanılmıştır.

Barana ve güvende takımlarında arka arkaya söylenecek türküler bellidir. Oyunlar ve türküler sırasıyla icra edilir.

Güvende türküleri aynı zamanda oyun adı anlamına da gelmektedir. Barana türküleri ise adını “Barana Muhabbetleri”nden almaktadır. Barana muhabbetlerinde sırasıyla okunan türküler eşliğinde oyunlar oynanmaktadır.

Orhaneli ilçesinde güvende oyunları ve türküleri “erfene” denilen muhabbet toplantılarında icra edilmektedir.

Baranalar özellikle Balıkesir’in Dursunbey İlçesi, Kütahya’nın Tavşanlı İlçesi, Manisa’nın Soma ilçesi, Bursa’nın Orhaneli ilçesi gibi yörelerimizde icra edilebilmektedir. Orhaneli ilçesinin çok eskilere dayanan kültür özelliklerinin baranalar ve güvendeler üzerinde etkisi olduğunu görebiliriz. Eski adıyla Beyce olan Orhaneli ilçesi barana yörelerini de kapsayan bir kültüre sahiptir. Geçmişte Tavşanlı, Dursunbey gibi ilçelerin Beyce’ye bağlı olması da bu fikrimizi doğrulamaktadır. Oyun, türkü ve muhabbet toplantıları gibi kültürel özelliklerin birbirinden etkilenmesinin en önemli sebebi de bir arada yaşamış olmalarıdır.

10. ONUNCU ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Onuncu Alt Problem:

TRT THM Repertuarındaki “Bursa Köy Güvendeleri” tartım, ezgi, konu ve şiir bakımından incelendiğinde hangi bulgulara rastlanmaktadır?

Türkü adı : Bindim Atın Birine

Rep. No : 243

Kaynak Kişi : Hüsni Ortaç

Derleyen : Muzaffer Sarısözen

Tartım : 2/4

Dizisi : Karcığar,

Şiir Yapısı ve Konu : 7 Heceli Mani biçiminde / Pastoral, Lirik, aşk, sevda türküsü

BİNDİM ATIN BİRİNE

Bindim atın birine

Geçtim Urumeline

Kavak Senden Uzun Yok

Dallerinde Üzüm Yok

Türkü Adı : Sürmeli Yar
Rep. No : 243
Kaynak Kişi : Hüsnü Ortaç
Derleyen : Muzaffer Sarısözen
Tartımı : 9/8 (2+2+2+3)
Dizisi : Karcığar
Şiir Yapısı ve Konu : 8 Heceli Mani / Lirik

SÜRME Lİ YAR

Sürmeli Yardan Ayrıldım
Eğmeli Yardan Ayrıldım

Türkü Adı : Aşağı Yoldan Geliyor Üç Atlı
Rep. No : 243
Kaynak Kişi : Hüsnü Ortaç
Derleyen : Muzaffer Sarısözen
Tartımı : 9/8 (2+2+2+3)
Dizisi : Karcığar
Şiir Yapısı ve Konu : 11 Heceli Koşma Biçiminde / Pastoral, Lirik, aşk türküsü

AŞŞAĞIYOLDAN GELİYOR ÜÇ ATLI

Aşağı Yoldan Geliyor Üç Atlı
Var mı İçinizde Sevdiğim Atlı
Yemişler İçinde Şeftali Tatlı
Uçurdum Palazım Konduramadım

Türkü Adı : Elinde Bakır

Rep. No : 243
Kaynak Kişi : Hüsnu Ortaç
Derleyen : Muzaffer Sarısözen
Tartımı : 2/4
Dizisi : Hüseyini, Muhayyer
Şiir Yapısı ve Konu : 7 Heceli Mani biçiminde / Lirik, Pastoral

ELİNDE BAKIR
Elinde Bakır Bakır
Gözleri Çakır Çakır
Demedim mi ben sana
Girme de bostanlara

Türkü Adı : Dereleler Doldu Taşınan
Rep. No : 243
Kaynak Kişi : Hüsnu Ortaç
Derleyen : Muzaffer Sarısözen
Tartımı : 9/8 (2+2+2+3)
Dizisi : Hüzzam
Şiir Yapısı : 8 Heceli Mani biçiminde / Lirik, Pastoral

DERELER DOLDU TAŞINAN
Dereleler Doldu Taşınan
Gözlerim Doldu Yaşınan
Ben Nerelelere Varayım
Şu Gülmedik Başınan

Türkü Adı : Menevşesi Tutam Tutam

Rep. No : 243
Kaynak Kişi : Hüsnu Ortaç
Derleyen : Muzaffer Sarısözen
Tartımı : 9/8 (2+2+2+3)
Dizisi : Hüseyni + Karcığar
Ŗiir Yapısı : 8 ve 11 Heceli Koşma biçiminde / Pastoral

MENEVŞESİ TUTAM TUTAM

Menevşesi Tutam Tutam
Arasına Güller Katam
Nice Gurbet Elde Yatam
Sen Gel Menevşeli Gelin

Türkü Adı : Cezayir
Rep. No : 243
Kaynak Kişi : Hüsnu Ortaç
Derleyen : Muzaffer Sarısözen
Tartımı : 2/4
Dizisi : Karcığar
Ŗiir Yapısı : 11 Heceli Koşma ve 8 Heceli Mani biçiminde / Pastoral

CEZAYİR

Cezayir'in Harmanları Savrulur
Savrulur da Sol Yanına Devrilir
Sarı Buğday Samanından Ayrılır

Sokakları Mermer Daşlı
Güzelleri Hilal Kaşlı

11. ON BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

On Birinci Alt Problem:

TRT Repertuarında bulunmayan köy güvendeleri tartım, ezgi, konu ve şiir bakımından incelendiğinde hangi bulgulara rastlanmaktadır?

Türkü Adı : Mehmet
Kaynak Kişi : Cengiz BÜTÜN
N.Alan : Yücel PAŞMAKÇI
Tartımı : 9/8
Dizisi : Hüseyini
Şiir Yapısı : 11 Heceli Koşma biçiminde / Lirik

MEHMET

Mehmet Mehmet Mehmet Ay Oğlan Mehmet
Al Duvak Altında Gurulur Cennet
Öpmesi Farz İse Sevmesi Sünnet
Evlerinin Önü Bir Guru Dikme
Dikmenin Dibine Karanfil Ekme
Yolları Ben Aşarım Sen Zahmet Çekme

Türkü Adı : Evlerinin Önü Furun
Kaynak Kişi : Dağ-Der Bakır Grubu
Derleyen : Cengiz BÜTÜN
N.Alan : Yücel PAŞMAKÇI
Tartımı : 9/8
Dizisi : Hüseyini
Şiir Yapısı : 8 Heceli Mani biçiminde / Lirik

EVLERİNİN ÖNÜ FURUN

Evlerinin Önü Furun
Fırın Tüter Burun Burun

Ben Gitmem Bu Evde Durun
Beni Güççük Gaynıma Verin

Türkü Adı : Merdiven Yüksek Çıkılmaz (Yüksek Hava)
Kaynak Kişi : Yöre Ekibi
Derleyen : Bursa Büyükşehir Belediyesi Konservatuvarı Derleme Kurulu
N.Alan : Yücel PAŞMAKÇI
Tartımı : 9/8
Dizisi : Karcığar
Şiir Yapısı : 8 Heceli Mani biçiminde / Pastoral

MERDİVEN YÜKSEK ÇIKILMAZ

Merdiven Yüksek Çıkılmaz
Yüksek Yare Bakılmaz
Güzelin Kahrı Çekilmez

Eşim Senin Top Zülüflerin
Çözülüyor Düğmelerin

Türkü Adı : A Fadimem Seni Bana Vermezler
Kaynak Kişi : Cengiz BÜTÜN
Derleyen : Cengiz BÜTÜN
N.Alan : Yücel PAŞMAKÇI
Tartımı : 9/8
Dizisi : Karcığar
Şiir Yapısı : 11 Heceli Koşma biçiminde / Pastoral

A FADİMEM SENİ BANA VERMEZLER

A Fadime'm Seni Bana Vermezler
Baller Olsan Gaymağınan Yemezler

Türkü Adı : Elması Var Bağında
Kaynak Kişi : Cengiz BÜTÜN
Derleyen : Cengiz BÜTÜN
N.Alan : Yücel PAŞMAKÇI
Tartımı : 9/8
Dizisi : Hicaz
Şiir Yapısı : 11 Heceli Koşma biçiminde / Pastoral

ELMASI VAR BAĞINDA

Elması Var Bağında
Altını Var Goynunda
Nasıl Edem Dayanam
Suna Boylu Selimem
Dört Teli Var Yanında

12. ON İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

On ikinci Alt Problem:

Bursa'nın Keles ve Orhaneli İlçelerinden yeni derlenen güvendeler tartım, ezgi, konu ve şiir bakımından incelendiğinde hangi bulgulara rastlanmaktadır?

Türkü Adı : Çıktım Belen Düzüne (Karşılama) Varyant
Kaynak Kişi : Cengiz BÜTÜN
Derleyen : Özlem ELİTAŞ
N.Alan : Özlem ELİTAŞ
Tartımı : 9/8
Dizisi : Karcığar
Şiir Yapısı : 11 Heceli Koşma biçiminde / Lirik – Pastoral

ÇIKTIM BELEN DÜZÜNE

Çıktım Belen Düzüne Ah Canım Aman
Ayşe'min Sevileri Dertlere Derman

Çıktım Belen Düzüne Oturup durur
Ellerine Kına Yakmış Bakınıp Durur

Türkü Adı : Papucumun Beli Gırık
Kaynak Kişi : Cengiz BÜTÜN
Derleyen : Özlem ELİTAŞ
N.Alan : Özlem ELİTAŞ
Tartımı : 9/8
Dizisi : Uşşak
Şiir Yapısı : 11 Heceli Koşma biçiminde / Lirik - Pastoral

PAPUCUMUN BELİ GIRIK

Papucumun Beli Gırık Sürürüm
Ben Yari Görünce Bir hoş yürürüm

Hadi Hadi A Güzel Yola Doğru
Galdır Golları Bana Doğru

Goca Su Gıyısında Biten Nanalar
İnce Belli Gız Doğursun Analar

Hadi Hadi A Güzel Yola Doğru
Galdır Golları Bana Doğru

Türkü Adı : Gınıktan Çıktım Yoruldum
Kaynak Kişi : Cengiz BÜTÜN
Derleyen : Özlem ELİTAŞ
N.Alan : Özlem ELİTAŞ
Tartımı : 9/8
Dizisi : Nikriz
Şiir Yapısı : 8 Heceli Mani biçiminde / Lirik

GINIKTAN ÇIKTIM

Gınıktan Çıktım Yoruldum
Ben Bir Güzele Vuruldum
Yârim Aman Beyce
O Yar Benim Eyce

Şu Gınığın Alt Yani Değirmen
Jandarmalar Olmuş Seynem
Yârim Aman Bursa Oyar Benim Olsa
Yârim Aman Aman Sana Dayanamam
Yaşım Güççük Emme Ele İnanamam

Türkü Adı : Elmayı Kestim de Soydum
Kaynak Kişi : Cengiz BÜTÜN
Derleyen : Özlem ELİTAŞ
N.Alan : Özlem ELİTAŞ
Tartımı : 9/8
Dizisi : Segah
Şiir Yapısı : 8 Heceli Mani Biçiminde / Lirik

ELMAYI KESTİM DE SOYDUM

Elmayı kestim de Soydum
Ben Yarsız Canlarıma Doydum
Aman A Yârim Olur mu Böyle
Hallerini Dertlerini Gel Bana Söyle
Aman A Yârim Ben Ölüveren Deyyon
Yollarına Boylarına Deloluveren Deyyon

**ARAŞTIRMADA GÖRÜŞME YAPILAN KAYNAK KİŞİLERİN
LİSTESİ**

Tablo 12.

<p>Adı, soyadı: Cengiz BÜTÜN Yaşı: 39 Öğrenimi: Ortaokul Mesleği: Mahalli Sanatçı İlçesi, Köyü: Keles / Menteşe Köyü Konuşma Tarihi: 14 Kasım 2009 Konuşma Yeri: Bursa Belediye Konservatuarı</p>	<p>Adı, soyadı: Necati EKŞİ Yaşı: 55 Öğrenimi: Yok Mesleği: Usta Öğretici Halk Eğitim Merkezi İlçesi, Köyü: Keles / Sorgun Konuşma Tarihi: 31 Ocak 2010 - 20 Mart 2010 Konuşma Yeri: Dağ-der etkinliği- Erfene Gecesi Bursa/Merkez – Orhaneli Merkez</p>
<p>Adı, soyadı: Özer GÜLEÇ Yaşı: 58 Öğrenimi: Üniversite Mesleği: Emekli Öğretmen İlçesi, Köyü: Keles / Belenören Köyü Konuşma Tarihi: 31 Ocak 2010 - 9 Mayıs 2010 Konuşma Yeri: Keles Danışık Gecesi - Dağ-der etkinliği Bursa/Keles - Bursa/ Merkez</p>	<p>Adı, soyadı: Firdevs FERİK Yaşı: 37 Öğrenimi: Lise Mesleği: Santral Görevlisi İlçesi, Köyü: Keles / Delice Köyü Konuşma Tarihi: 31 Ocak 2010 - 9 Mayıs 2010 Konuşma Yeri: Dağ-der Etkinliği - Kaynak kişinin evi Bursa/Keles - Bursa/ Merkez</p>
<p>Adı, soyadı: Macide KULBEY Yaşı: 56 Öğrenimi: İlkokul Mesleği: Ev kadını İlçesi, Köyü: Keles / Dağdemirciler Konuşma Tarihi: 9 Mayıs 2010 Konuşma Yeri: Kaynak kişinin evi</p>	<p>Adı, soyadı: Saniye Yaşı: 50 Öğrenimi: İlkokul Mesleği: Ev Hanımı İlçesi, Köyü: Keles/Delice Köyü Konuşma Tarihi: 9 Mayıs 2010 Konuşma Yeri: Kaynak kişinin evi</p>
<p>Adı, soyadı: Erkan AYDIN Yaşı: 40 Öğrenimi: Lise Mesleği: Dağ-der Başkanı İlçesi, Köyü: Orhaneli/Serçeler Köyü Konuşma Tarihi: 31 Ocak 2010 Konuşma Yeri: Dağ-der Etkinliği Bursa / Merkez</p>	<p>Adı, soyadı: Arif KAHRAMAN Yaşı: 52 Öğrenimi: Ortaokul Mesleği: İşçi İlçesi, Köyü: Bursa/Orhaneli Merkez Konuşma Tarihi: 20 Mart 2010 Konuşma Yeri: Kaynak kişinin evi</p>

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez çalışmasının konusu, Bursa Yöresine ait köy güvendeleri üzerine bir araştırmadır. Çalışma, Ocak 2010 – Haziran 2009 tarihleri arasında yapılmış olan bir alan çalışması ve onun bulgularını içermektedir.

Çalışmanın ilk aşamasında, yazılı kaynaklar taranmış ve betimlemeler yapılmıştır. Bursa yöresi müzik ve oyun kültürü hakkında verilen bilgiler ile asıl konuya bir temel teşkil etmesi düşünülmüştür.

Çalışmanın ikinci aşamasında, ağırlıklı olarak Bursa Köy Güvendeleri'nin yer aldığı 2 yerleşim birimi taranmış ve konunun ayrıntıları ile ortaya konulabilmesi için alanda katılımlı gözlem ile birlikte kaynak kişilerle yapılandırılmış - yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış ve elde edilen bilgiler kayıt altına alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü aşamasında, yazılı kaynaklardan ve alandaki kaynak kişilerden elde edilen bilgiler tek tek analiz edilmiş ve konu ile ilgili bulgulara ulaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca alan çalışması sırasında daha önce derlenmemiş olan ve günümüzde yöredeki icrası devam eden yeni güvende türküleri ve sözleri tespit edilmiş ve notaya alınıp araştırmada sunulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular aşağıdaki sonuçlara ulaşılmasını sağlamıştır:

*Bursa Köy Güvendeleri ile ilgili sistemli ve ayrıntılı çok fazla kaynak tespit edilememiştir.

*Yöredeki güvende anlayışı oyun ve türküden ibarettir. Güvende karşılıklı olarak birbirine güvenen kişilerin icra ettiği türkü ve oyunların sıra sıra icrasından oluşmaktadır. Güvende takımı ifadesi kullanmak mümkündür. En yoğun olarak dağ yöresi dediğimiz Keles ve Orhaneli'de icra edilmektedir.

* Güvendeler yöre etkileşiminden, coğrafik yapıdan dolayı Barana takımında icra edilen türkülerle benzerlik göstermektedir. Her iki tür de fasıl anlayışıyla icra edilmektedir.

* Çalışmada yöredeki mahalli sanatçıdan derlenen 4 adet güvende türküsü notaya alınmış, ezgisel ve sözel açılarından değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

* Bursa Köy Güvendeleri usul bakımından incelediğinde, en sık kullanımına göre sırasıyla 9/8, 4/4, 3/4, 2/4'lük usul kalıplarında oldukları ortaya çıkmaktadır.

*Yörede incelenen ezgilerin ses genişliklerinin 5-8 ses ile sınırlı olduğu görülmektedir. TRT'ye ait THM Repertuarındaki güvendelere ve yeni derlenmiş güvende türkülerinin dizilerine baktığımızda, 16 adet güvende türküsünün 7 adetinin karcığar makamı dizisi, 4 adetinin hüseyini makamı dizisi, 1 adetinin hüzzam makamı dizisi, 1 adetinin hicaz makamı dizisi, 1 adetinin nikriz makamı dizisi, 1 adetinin uşak makamı dizisi, 1 adetinin de segah makamı dizisinde olduğu görülmektedir.

*Güvendeler de bayanlar kaşık ve bakır, erkekler ise kaşık ve ince saz dedikleri cümbüş, keman, klarnet, bağlama, nakkare ve darbuka kullanmaktadırlar.

*Güvendelerin sözleri genellikle aşk, seveda, hasret, sevgiliye sitem gibi konuları içermektedir.

*Güvende türkülerinin sözlerinde en fazla lirik daha sonra pastoral konulu sözler kullanılmıştır.

*Şiirlerde genellikle 8 heceli maniler ve 11 heceli koşma biçimi kullanılmaktadır.

Bursa ve yöresine ait köy güvendeleri hakkında yapılmış olan ve geçmişten günümüze kadar geçen süreçte değişim – dönüşümlerinin ortaya konmaya çalışıldığı bu çalışmanın daha kapsamlı ve açıklayıcı olabilmesi için araştırmacılara; güvendelerin ezgi ve söz açısından değişmeyen unsurları, bir başka deyişle formel ifadeleri konusunda çalışmaları önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdoğu, O. (2003). *Türk Müziği’de Türler ve Biçimler*, İzmir: Meta Basım
- Altınay, F.R. “Ege Bölesi ve Bursa’da Kadınların Müzikli Uygulamaları ve Bu Uygulamaların Kültürel Devamlılık Bağlamında İşlevleri”, Bursa Uludağ Üniversitesi Bilim Kültür Sanat Şenliği, Bursa, 20-22 Ekim 2005.
- Altınay, F.R. “Bursa ve Yöresinde Köy Güvendeleri Üzerine Bir Araştırma”, 1. Türkmen Yörük Şenliği, Bursa Büyükşehir Belediyesi Kültür Sanat ve Turizm Vakfı ile Dağ-Der’in İş Birliğinde, Bursa, 12-13 Ekim 2002.
- Altınay, F.R. (2004). *Cumhuriyet Döneminde Türk Halk Müziği*, Balçova Kaymakamlığı.
- Anadolu Halk Şarkıları, Defter: 8, İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı, Evkaf Matbaası, İstanbul, 1929
- Anadolu Halk Şarkıları, Defter: 11, İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı, Evkaf Matbaası, İstanbul, 1929
- Anadolu Halk Şarkıları, Defter: 12, İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı, Evkaf Matbaası, İstanbul, 1929
- Başer, F.A. (2006) “Türk Halk ve Klâsik Müziklerinin Oluşum ve İlişkilerine Tarihten Bakmak”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Sayı 3.
- Cemiloğlu, M. (2002). *Bursa Dağ Köylerinde Türkmen Kültürü*, Bursa: T.C. Uludağ Üniversitesi
- Demirsipahi, C. (1975). *Türk Halk Oyunları*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Diñçel,Ö. F., Bursa Dağ Yöresinde Yörük Türkmen Teşekkülleri, <http://www.osar.com/modules.php?name=News&file=article&sid=240342>), (22 Mart 2010)
- Erkek, H., Barana Nedir?, <http://www.balikesirdursunbey.com/barana-nedir/> 15 Nisan 2010
- Gazimihal, M.R. (1943). *Bursa’da Musiki*, Bursa: Bursa Yeni Basımevi.
- Genç, H.Karakrçili Yörüklerinin Bitinya (Bursa) Çevresine Yerleşmesi http://www.karakecili-asireti.com/articles.php?article_id=3#Scene_1
- Gürak, Nazım. Bursa İli Keles Yöresinde Oynanan Halk Oyunlarının İncelenmesi, *Bursa 1.Halk Kültürü Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Cilt 2, 4-6.4.2002.
- Ortaç, Ç, H. (1942). Uludağ’da Halk Rakısları, *Uludağ Dergisi*, Sayı 45-49.

- Ortaç, H. (1941). Bursa Halk Rakısları, *Uludağ Dergisi*, Sayı 39-40.
- Sakin, O. (2005). Anadolu'da Türkmenler ve Yörükler, İstanbul: Sultanahmet Matbaası.
- Sümer, F. (1999). Oğuzlar (Türkmenler), İstanbul: Genç Ofset
- Şaru, S. (2005). Bursa Kayı Boyu Türkmenlerinde Halk Oyunları, Bursa: 2. *Bursa Halk Kültürü Sempozyumu Bildiriler Kitabı*.
- Osmangazi Belediyesi. (2009). Antik Dönem'de Uludağ'ın Kutsal Vadisi Bursa Keles İlçesi, İstanbul: İmak Ofset.
- Taş, H. (2002). Bursa'nın Folkloru Gelenek ve Göreneklere Üzerine Karşılaştırılmalı Bir Araştırma, Bursa: Gaye Kitabevi.
- TDK Derleme Sözlüğü, (1972). Ankara: TDK Yayınları.
- TRT THM Repertuarı (2008).
- Usanmaz, Ç.E. (2006) Bursa'da Müzik Geleneği ve TRT Repertuarındaki Bursa Türkülerinin Müzikal Analizi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- Usanmaz, Ç. E. (Bursa Yöresi Güvende ve Sekme Oyunlarının Müzikleri Üzerine Bir İnceleme, Bursa : 2. *Bursa Halk Kültürü Sempozyumu Bildiriler Kitabı*,2005.
- Yenisey, F. (1955). Bursa Folkloru, Bursa: Vilayet Matbaası.
- Yurt Ansiklopedisi, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 1982.
- Uzun, M.O. (2005). TRT Repertuarındaki Türkülerde Kullanılan Formel İfadeler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

EKLER
TRT REPERTUARINDA BULUNAN BURSA KÖY GÜVENDELERİ

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM 243 - 8/6/1973

(1)

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

YÖRESİ
BURSA

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI
HÜSNÜ ORTAÇ

BURSA KÖY GÜVENDELERİ
(Bindim atın birine)

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

SÜRE:

(Saz.....)

(Saz.....)

BIN DİM A TİN NİN Bİ Rİ NE RI
E Lİ NİN KIZ LA NE RI
A MAN BİN DİM A TİN NİN Bİ Rİ NE RI GEÇ TİM U RUM
A MAN U RUM E Lİ NİN KIZ LA NE RI SÜR ME Lİ DİR
E Lİ NE GEÇ DİM U RUM RUM E Lİ GÖZ LE
NE RI SÜR ME Lİ DİR GÖZ LE
NE RI (Saz...)
KA YAK SEN U ZUN YOK A MAN KA YAK SEN DEN
EL LER NE DER SE DE SİN A MAN EL LER NE DER
U ZUN YOK DAL LA RİN DA Ü ZUM YOK DAL LA
SE DE SİN BAŞ KA RİN DA Ü ZUM YOK DAL LA
BAŞ KA RİN DA Ü ZUM YOK (Saz...)
RİN DA Ü ZUM YOK
SİN DA GÖ ZUM YOK

BURSA KÖY GÜVENDELERİ

(Aşağı yoldan geliyor üç atlı)

(Saz.....)

SÜR ME LI YAR DA NAY RIL DIM EĞ ME

LI YAR DAN AY RIL DIM

(Saz.....)

A ŞAĞ YOL DAN

GE Lİ YOR ÜÇ AT LI YAR MI İ Çİ

NİZ DE SEV Dİ GİM AT LI YE MİŞ LE Rİ

ÇİNDE ŞEF TA LI TAT LI U ÇUR DUM PA YAN GIN YÜ RE

(Saz.....)

LÂ ZİM KÖN DÜ RA MA DIM
Ğİ Mİ SÖN DÜ RE ME DIM

BURSA KÖY GÜVENDELERİ

(Aşağı yoldan - Elinde bakır)

AŞ SA GI DAN GE LI YOR HA MAZ LAR

İ KI MI Zİ BİR YER LE RE KO MAZ LAR

ŞE NI NI ÇİN KAL DI BE NİM NA MAZ LAR

KEK Lİ GİM KER Lİ GİM BU YA MI BEL DİN
SU SUZ DE RE LE RE YA RİM ŞEN GEL DİN

(Saz....)

E LİN DE BA XİR BA KİR
Ö TÜ ŞE LİM ŞA KİR ŞA KİR

BÖZ LE RİN ÇA KİR YA RA MAN NA MAN BÖZ LE
KUM RU DA KUM RU YA * * * * * KUM RU DA

Rİ Rİ ÇA KİR
KUM RU YA

1 2

BURSA KÖY GÜVENDELERİ

(Elinde bakır- Dereler doldu taşınan)

DE ME DIM Mİ BEN..... ŞA NA SİR ME DE
KÖM ŞU DA KI ZI DU YAR I SE E DER

BOS TA NA YA RAM MAN NAM MAN SİR ME DE BOS TA
MAS KA RA YA RAM MAN NAM MAN E DER MAS KA

NA
RA

12

DE RE LER DOL DU

TA ŞI NAN GÖZ LE RİM DOL DU YA ŞI NAN

(SOZ....)

BEN NE RE LE RE VA RA YIM A YÂ RİM DA YA NA MI YOM

(SOZ.....)

ŞU GÜL ME DİK BA ŞI NAN

BURSA KÖY GÜVENDELERİ

(Dereler doldu- Menevşesi tutam tutam)

A CEM SA LI BE LİN DE (Saz.....) Bİ RU CU DA HA Lİ ME NİN

E LİN DE

HA Lİ ME DE BE NİM OL MAZ SA A YÂ RİM

DA YA NÂ MI YOM DUR MAM ŞU BUR SA NİN KÖ YÜN DE

ME NEV ŞE Sİ

TU TAM TU TAM

A RA SI NA GÜL LER KA TAM

Nİ CE BUR BET EL DE YA TAM SEN GEL ME NEV

ŞE Lİ GE LİN GE LİN GE LİN

BURSA KÖY GÜVENDELERİ

(Menevşesi tutam tutam)

AL LI GE LİN AL YA NA Ğİ

BAL LI GE LİN GE LİN Ğİ DER Dİ
YIL LAR GEÇ

SU MA DOL SER DU ĞEL RUR ME Pİ Dİ NAR DAN YAR DAN (Söz.....)

ME NEV ŞE BUL DUM DE

RE DE

SOR DUM EV LE Rİ NE RE DE ÜÇ BEŞ GÜ ZEL

BİR A RA DA SEN GEL ME NEV

ŞE LI GE LİN GE LİN GE LİN

AL LI GE LİN AL YA NA Ğİ

BAL LI GE LİN GE LİN Ğİ DER Dİ
YIL LAR GEÇ

BURSA KÖY GÜVENDELERİ

(Cezayir)

(Söz.....)

SU HA DOL BER DU BEL RUR ME PI DI NAR YAR DAN DAN

CE ZA YI RİN HAR MAN LA RI SAV RU LUR

SAV RU LUR DA

SOL YA NI NA DEV RI LİR

SAR I BUĞ DAY SA MA NIN DAN AY RI LİR

SO KAK LA RI

MER MER TAŞ LI GÜ ZEL LE RI HİL ÂL KAŞ LI CE ZA

YİR (Söz.....)

(B)

BURSA KÖY GÜVENDELERİ (cezayir)

(Saz.....)

GE Mİ LE RE ÇÜ RÜK TAH TA

DA YAN MAZ

Yİ ĞİT LE RE GAF LET BAS TI

LI YAN MA ZEY

A MAN AL LAH BU NA

CAN LAR DA YAN MAZ

SO KAK LA RI MER MER TAŞ LI GÜ ZEL LE Rİ

HE LÂL KAŞ LI CE ZA YİR

(Saz.....) (SON)

CENGİZ BÜTÜN TARAFINDAN DERLENİP YÜCEL PAŞMAKÇI TARAFINDAN
NOTAYA ALINAN VE TRT THM REPERTUARINDA BULUNMAYAN GÜVENDE
TÜRKÜLERİ

Yöresi: Bursa Keles dolayları

Derleyen: Cengiz Bütün

Kaynak: Cengiz Bütün (Menteseli Cengiz)

A Fadimem seni bana vermezler

Nota:

Yücel Paşmakçı

♩ = 152

2

1

2

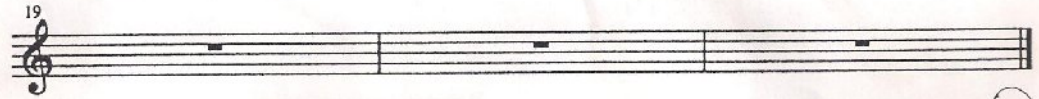
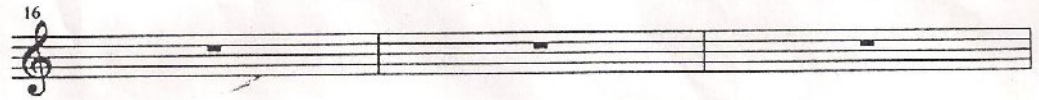
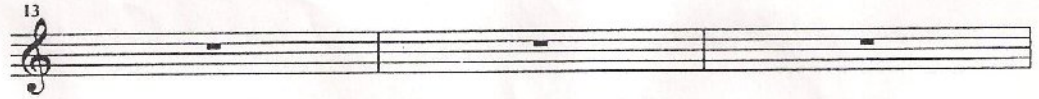
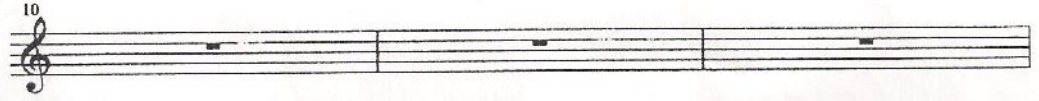
1

1 2

1

A fa dimem (SAR) se ni ba na
ver mez ler ba l ler ol san gay ma gı nan
ye mez ler Aman a man fa di mem yaz manı o ya
la dın ml galem gi bi gas la rı nı bo ya
la dın ml la dın ml SON

A Fadimem seni bana vermezler 2.

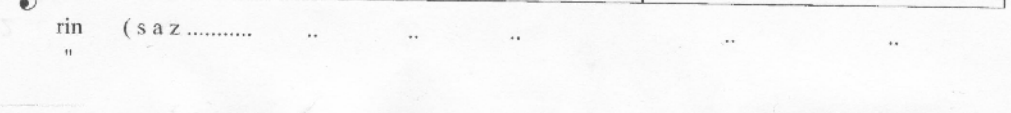
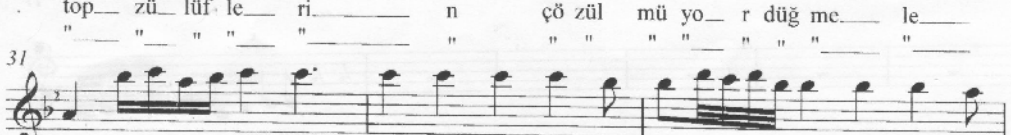
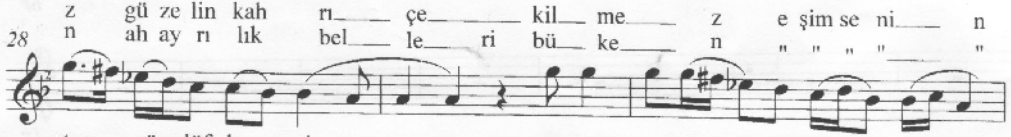
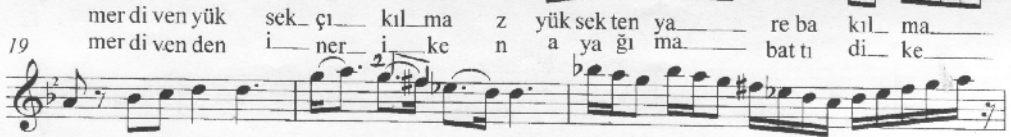
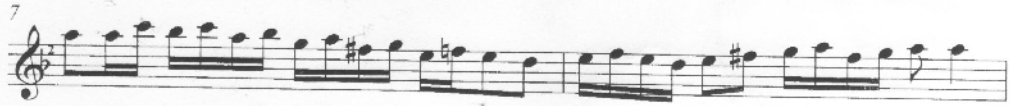

2

Yöresi: Bursa (Uludağ) Dağgüney köyü
Kaynak: yöre ekibi
Okuyan: Haşan Ceylan
♩ = 116

Merdiven yüksek çıkılmaz
(yüksek hava)

Derleyen: Bursa Büyükşehir Belediye 1
Derleme Kurulu 17/10/2002
Nota: Yücel Paşmakçı 13/04/2006

mer di ven yük sek_çı_ kıl_ma z yük sek ten ya re ba kıl_ma
19 mer di ven den i_ner_i_ ke n a ya ğı ma bat tı di ke

z mer di ven yük sek_çı_ kıl_maz (s a z)
22 n mer di ven den aman i ne ri_ken

..... yük sek ten ya re ba kıl_ma
a ya ğı ma battı da di ke

z gü ze lin kah rı_çe_ kil_me_ z e şim se ni_ n
28 n ah ay rı lık bel_ le_ ri bü_ ke_ n " " " "

top_ zü_ lüf_ le_ ri_ n çö zül mü yo_ r düğ me_ le_
" " " " " " " " " " " "

31 rin (s a z
" " " " " " " " " " " "

merdiven yüksek çıkılmaz 2

The musical score is written in 9/8 time and consists of four staves. The first staff starts with a treble clef and a key signature of two flats (B-flat and E-flat). The second staff begins with a measure rest and a repeat sign. The third staff continues the melody. The fourth staff features a first ending (1.) and a second ending (2.) with a repeat sign and a double bar line. The piece concludes with a double bar line and a 'yp' (fine) marking.

1
merdiven yüksek çıkılmaz
yüksekten yare bakılmaz
güzelin kahrı çekilmez

Eşim senin top zülüflerin
çözülüyor düğmelerin

2
merdivenden ineriken
ayağıma battı diken
ah ayrılırk belleri büken

Eşim senin top zülüflerin
çözülüyor düğmelerin

Yoresi : Bursa Keles dolayları

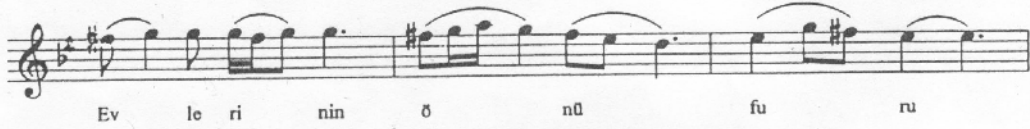
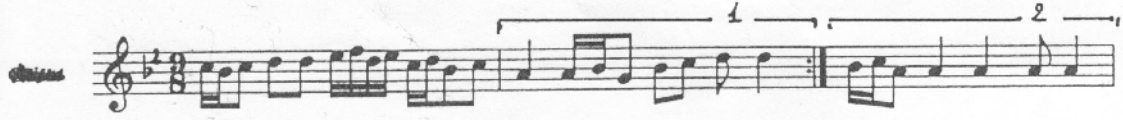
Kaynak : Dağder Bakır grubu

Derleyen: Cengiz Bilitin

(Menteseli Cengiz)

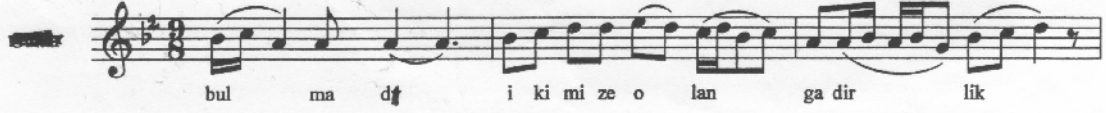
Evlerinin Önü Furun

Nota: Yücel Pasmakçı
02.04.2006.

Evlerinin önü furun

2

(2)

Evlerinin önü furun 3

sa bah ol du sa bah ol du

dün ya baş ma zi n da n ol du

10

Düğünler: Dağ derneği.

Bakır grubu: Budağın inçeleri bakır çalır Türkü
Söyleyen Kadınlar grubu.

13

16

19

3

Yöresi: Bursa

Kaynak kişi: Cengiz Büttin

Mehmet (kadın oyun havası)

Derleyen: Cengiz Büttin

Nota: Yücel Paşmakçı 2005

♩ = 144

meh met meh met me h me t a yoğ lan me h

me t a yoğ lan meh me t al du vak a l

tin da gu ru lur ce n ne t öp me si farz

i se sev me si sün ne t sev me si sün

ne t o şe ye o şe ye var dım kö şe

ye ş i pidik ya nak la rın da n öp ve dim ay şe

ye son s a z

ev le ri nin ö nü bi gu ru di k

me bi gu ru dik me dik me nin di

bi ne ga ran fil e k me yol la rı ben

mehmet 2

a şa m m sen zah met çek

me sen zah met çe k me

1

Mehmet mehmet mehmet ay oğlan mehmet
al duvak altında gurulur cennet
öpmesi farz ise sevmesi sünnet

2

Evlerinin önü bi guru dikme
dikmenin dibine garanfil ekme
yolları ben aşarım sen zahmet çekme

Bağlantı: o şeye oşeye vardım köşeye
şipidik yanaklarından öpvedim Ayşeye

BURSA İLİ KELES İLÇESİ MENTEŞE KÖYÜ'NDE YAPMIŞ OLDUĞUM "KÖY GÜVENDELERİ" NOTALARI

Yöre : Bursa / Keles (Menteşe Köyü)
Kaynak Kişi : Menteşe'li Cengiz

Derleyen : Özlem Elitaş
Notaya Alan : Özlem Elitaş
Derleme Tarihi: 11-11-2009

"ÇIKTIM BELEN DÜZÜNE"

Çık - tım be - len dü - zü - ne - ri
Ay - şe kı - zım se - vi - le - ri

ah ca - nım a - man a - man a - man
dert - le - re der - man a - man a - man

ah ca - nım a - man
dert - ler - re der - man SAZ.....

ÇIKTIM BELEN DÜZÜNE OTURUP DURUR
ELLERİNE KINA YAKMIŞ BAKTIRIP DURUR

Yöre : Bursa/ Keles Manteşe Köyü
Kaynak Kişi: Menteşeli Cengiz

Derleyen : Özlem Elitaş
Notaya Alan : Özlem Elitaş
Derleme Tarihi: 20 Mart 2010

"PAPICIMIN BELİ GIRIK"

Pa - pı - cı - min be - li - gi - rik
go - ca su - gıy - sin - da - bi - ten

yü - rü - rüm
na - na - lar

SAZ.....

SAZ.....

ben - ya - ri gö - rün - ce bir hoş
in - ee bel - li - gız - do - gur - sun

yü - rü - rüm or - ta boy - lum
a - na - lar a - man a - man

ha - di ha - di a gü - zel yo - la doğ - ru

gal - dir gol - lar - ın ba - na doğ - ru

"GINIKTAN ÇIKTIM YORULDUM"

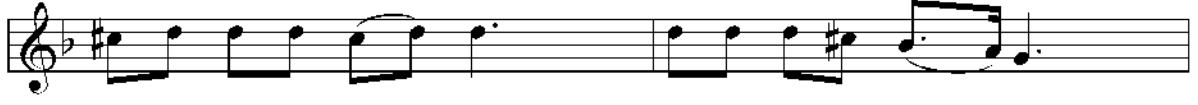
Gı - nk - tan çık - tim yo - rul - dum

gı - nk - tan çık - tim yo - rul - dum

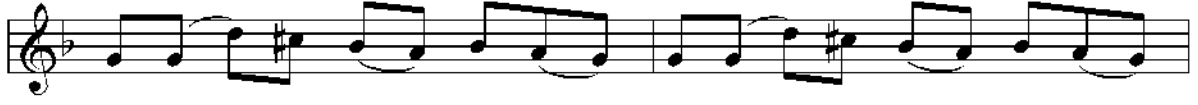
ben bir gü - ze - le vu - rul - dum

ya - rım a - man a - man sa - na da - ya - na - mam

ya - şım güç - çük em - me - e - le i - na - na - mam

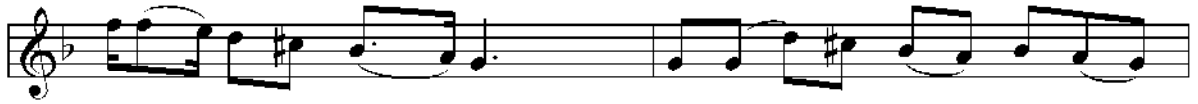
a - man da hey ni - nom gü - lüm de hey ni - nom

hey SAZ..... ya - rım a - man Bur - sa

o yar be - nim ol - sa ya - rım a - man Bey - ce

o yar be - nim ey - ce a - man da hey ni - nom

ŞU GINIĞIN ALT YANI DEĞİRMEN
JANDARMALAR OLMUŞ SEYMEN

YARIM AMAN AMAN SANA DAYANANAM
YAŞIM GÜÇÇÜK EMME ELE İNANAMAM
YARIM AMAN BURSA O YAR MENİM OLSA
YARIM AMAN BEYCE O YAR BENİM EYCE

ŞU GINIĞIN ALT YANI HAŞHAŞ
ÇİÇEK AÇMIŞ BİR İİOŞ BİR İİOŞ

"ELMAYI KESTİM DE SOYDUM"

El - ma-yı SAZ..... kes - tim de soy -

dum ya - rim a - man a - man

Ben yar - sız ben yar - sız can - la - rı - ma doy -

dum dum

a man a ya - rim a - man a ya - rim

o - lur mu böy - le

Hal - le - ri - ni dert - le - ri - ni

gel ba - na söy - le

ELMANIN BİR YANI ÇUKUR
SEVDİĞİMİN GÖZLERİ ÇAKIR
MAN A YARİM OLUR MU BÖYLE
HALLERİNİ DERTLERİNİ GEL BANA SÖYLE

BURSA İLİ'NDEKİ DERLEME ÇALIŞMALARINDA YER ALAN FOTOĞRAFLAR

Foto 1.

Bursa Belediye Konservatuvarı'nda Mentешeli Cengiz ve Müzisyen Arkadaşları İle Birlikte
(14.11.2009)

Foto 2.

Bursa Dağ-Der Etkinliği Halkoyunları Ekibi (31.01.2010)

Foto 3.

Keles'te Danışık (10.05.2010)

Foto 4

Orhaneli İlçesi'nde Gazi Orhan Bey Döneminde yaşayan Karagöz'ün heykeli
Menteşeli Cengiz ve Kültür Bakanlığı Araştırmacısı Mehmet Öcal ile Birlikte (20.03.2010)

Foto 5.

Mahalli Sanatçılar; Mentешeli Cengiz, Hasan Ceylan Ve Ağabeyi ile Birlikte (20.03.2010)

Foto 6.

Keles'te Kına Gecesi (10.05.2010)

Foto 7.

Kına Eğlencesinde Bakır Çalan Kadınlar (10.05.2010)

Foto 9.

Bursa Mahalli Sanatçısı Necati ÇELİK (31.01.2010)